

ACİL DURUMLARDA, LÜTFEN DEMOKRASİYE BAŞVURUN!

AVRUPA ÇEŞİTLİLİĞİNİ GÜÇLENDİRMEK İÇİN
BİR MANİFESTO

CAN?DO!

KÜNYE

Bu yayın, ERASMUS+ projesi CAN DO DEMOCRACY (2024-2027) çerçevesinde geliştirilmiştir.

Program, aşağıdaki kuruluşların ortaklığıyla yürütülmektedir:

Verein für interkulturelle Arbeit (VIA) Bayern | Almanya | www.via-bayern.de (Consortium Yöneticisi)

Arca di Noè Società Cooperativa Sociale | İtalya | www.arcacoop.com

Kista folkhögskola Stockholm | İsveç | kistafolkhogskola.se/

Genç Hayat Vakfı İstanbul | Türkiye | www.genchayat.org/en/

Panepistimio Thessalias Volos | Yunanistan | inclusivemobility.eu/countries/gr/heis/5794

Verband für interkulturelle
Arbeit VIA Bayern e.V.

ARCA DI NOÈ

Web sites ve Blog

<http://www.candoempowerment.eu/startseite/>

<https://candodemocracy.wordpress.com/>

Yazarlar

Åke Larsson | İsveç

Florian Wenzel | Almanya

Katkı Yapanlar

Agnese Agostini | İtalya

Yusuf Çelik | Türkiye

Ajna Galicic | İtalya

Macide Kahraman | Türkiye

Åke Larsson | İsveç

Meral Meindl | Almanya

Giacomo Rossi | İtalya

Silvia Simbeck | Almanya

Federica Toscano | İtalya

Florian Wenzel | Almanya

Sara Arlati | İtalya

Moslem Eddyb | İsveç

Abdalla Haioty | İsveç

Katrin Kuhla | Almanya

Kostas Magos | Yunanistan

Çağdaş Özbakan | Türkiye

Abdullahi Abdifatah Sheek Elmi | İsveç

Kristoffer Strand | İsveç

Linos Vigklas | Yunanistan

Çizimler

Sara Arlati | İtalya

Sonnendorf & Stockholm, Temmuz 2025

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. Ancak ifade edilen görüş ve fikirler yalnızca yazar(lar)a aittir ve Avrupa Birliği'nin veya Avrupa Eğitim ve Kültür İdare Ajansı'nın görüşlerini yansıtmaz.

Avrupa Birliği veya hibe veren makam bu konuda herhangi bir şekilde sorumlu tutulamaz.

Co-funded by
the European Union

İÇİNDEKİLER

A. DEMOKRASİ - BİLİNMEYENE DOĞRU BİR ATLAYIŞ	04
Odak Noktası: Birlikte Yaşamak	05
Metafor: Yelkenli Gemi	08
Avrupa'da Demokrasinin Sesi	11
Yardımcı Sözcükler ve Sanat	14
Güzellik – Düşünülebilirlik – Bilinç – Yetiştirme –	
Ayrımlaştırma – Boş Alan – Zarafet – Umut –	
Birlik – Sorumluluk – Öngörülemeyen – Biriciklik	
B. AVRUPA'DA DEMOKRASİ YAŞAMINDAN KISA KESİTLER	40
Göç Güzergâhları Boyunca - Avrupa'dan Çeşitli Sesler	41
Türkiye'den STK "Genç Hayat Vakfı" — Fındık Bahane	42
Türkiye'den STK "Genç Hayat Vakfı" — Anlamli Gençlik Katılımı	43
Yunanistan'dan "Thessaly Üniversitesi" – Yürürken Demokrasiyi Öğrenmek ve Öğretmek	45
Yunanistan'dan "Thessaly Üniversitesi" — Ben Demokratik Bir Eğitimci Miyim?	47
İtalya'dan STK "Arca Di Noé" (Nuh'un Gemisi) – Katılımın Sesi	49
İtalya'dan STK "Arca Di Noé" (Nuh'un Gemisi) – Katılımcı Video Aracılığıyla Yeni Bir Anlatı	50
Almanya'dan STK "Via Bayern" – The Culturatorium	51
Almanya'dan STK "Interpunktionen" – Köy Sohbeti	54
İsveç'ten STK "Kista Folkhogskola" – Stockholmspalavern	56
İsveç'ten STK "Kista Folkhogskola" - Järva'da Bir Öğrenme Mekânı	58
C. YOLCULUĞA YENİDEN BAŞLAMAK	60
Yolculuğa sen de katıl: Avrupa demokrasisine bir mektup	61
Yeni bir başlangıç: Dünyada olmak	64
D. EKLER	66
Manifestonun yaklaşımı ve gelişimi	67
Kaynakça	69

A. DEMOKRASİ –

BİLİNMEYENE

DOĞRU

BİR ATLAYIŞ

ODAK NOKTASI: BİRLİKTE YAŞAMAK

Demokrasi bir nesne değildir — ona sahip olamaz, onu mülkiyet gibi edinemeyiz; demokrasi, kurulup işletilmeye hazır teknik bir kurallar ve düzenlemeler bütününden de ibaret değildir. Şeylerin ve insanların yönetimi elbette önemlidir; ne var ki bu yaklaşım, demokrasinin herkese katma değer üreten bir şirket gibi işletilebileceği liberal-kapitalist varsayımına kapı aralar — içeriği fazla sorgulamadan tüketilen iyi bir marka gibi. Bu da demokrasiye son derece pasif bir anlayış kazandırır: biz yalnızca tüketici rolüne indirgenmeliyiz ve demokrasiden sorumlu olanların bize mal teslim etmesini beklemeliyiz; değerlerin, çeşitliliğin ve çatışmalarla yüzleşmenin dışarıda bırakıldığı, alternatif olmayan "tarafsız" — çoğunlukla "rasyonel" diye adlandırılan — kararların egemen olduğu bir anlayış bu. Böyle bir çerçevede demokrasi, gerçek uzmanların eline bırakılması gereken bir şey olarak görülür — halkın değil, bilgiye dayalı kararlar alan zeki teknokratların. Seslerin çeşitliliğini ortadan kaldıran bu yaklaşım, aslında oldukça otoriter bir dönüşüme işaret eder. Avrupa'da hem hükümetler hem de pek çok insan bu sorunlu anlayışa giderek daha fazla yönelmektedir — 1990'ların neoliberal dönüşümlerinden piyasa güçlerini yeniden serbest bırakan liberteryenist kırılmalara uzanan bu süreç, daha fazla memnuniyet yaratmadı.

Avrupa'daki hükümetlere duyulan hayal kırıklığı büyümektedir; zira bu hükümetler beklenen sonuçları üretememekte, üstelik uluslararası düzendeki dönüşüm, savaş ve geniş bir ekolojik-çevresel sorunlar yelpazesiyle aynı anda yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Göç meselesi ise Avrupa'nın insan haklarını koruma konusundaki yetersizliğini gözler önüne sererken, kıtanın aynı zamanda ayrıcalıklıların kalesi hâline geldiğini de açıkça ortaya koymaktadır. Popülistler, özellikle sağ popülistler, bu hayal kırıklığını besleyerek bastırılmış olumsuz duyguları aşırı biçimlere dönüştürür. Keskin doğru / yanlış ve iyi / kötü

ayrımlarıyla işleyen bu aktörler, "elitler" tarafından yasaklanan tüm görüşleri dile getiren gerçek demokratlar olduklarını ileri sürer; elitlere ise genel olarak güvensizlik duyulması gerektiğini savunurlar. Çeşitliliği yeniden tesis edeceklerini iddia ederler; oysa kendi değerleri söz konusu olduğunda mutlakçı bir tutum benimserler ve bu tutum çoğunlukla "halk"ın bir parçası sayılmayan daha zayıf kesimleri — göçmenleri, kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğrayan bireyleri, engellileri ve yaşlıları — dışlamak isteğiyle el ele gider. Bu, çeşitlilikleri baskı altına alan bir diğer otoriter dönüşümdür: kâr odaklı sisteme eklemelenemeyen ya da normatif ahlak şemalarına sığdırılamayan bireyler dışlanır; bunlar sanki denetim arzusuna yönelik bir tehdit oluşturmuyormuş gibi görülür. Bu manifesto farklı bir açı benimsemeye çalışmaktadır; demokrasiyi bir yanıt olarak değil, hepimize yöneltilen bir soru olarak ele almayı önerir: "Gelmekte olan demokrasinin sorusu şu biçimi alabilir: 'birlikte yaşamak' ne demektir?" (Derrida, 2005, s. 12). Bu köklü soru, demokrasi düşüncesinin insan olmanın ne anlama geldiğiyle, farklılıklardan oluşan bir topluluk kurmayla doğrudan bağlantılı olduğunu gösterir. Bir kez yanıtlanıp kapanabilecek bir soru değildir bu; hepimizi defalarca sorumluluğa çağıran bir sorudur. Bizden, mahalle ölçeğinden başlayıp "Avrupa" gibi karmaşık yapılara uzanan bir sorudur. Bu bağlamda manifesto, son dönemde "radikal demokrasi" olarak adlandırılan anlayışı beslemek istemektedir — Latince radix/kök sözcüğünün ruhuyla, demokrasinin sınırlı ve kırılabilir varlıklar olan insanlar için ne anlama gelebileceğine köklü biçimde geri dönmeye çalışarak. "Radikal demokrasi", normatif düzlemde demokrasinin köklerini — çeşitliliği, kapsayıcılığı, etkin katılımı ve özgürlüğü — güçlendirmek anlamına gelir.

"Biz Avrupa'da nasıl bir arada yaşamak istiyoruz?"

Bu sorunun farklı bileşenlerine radikal demokrasi ışığında bakalım:

"Biz"

Demokrasi hiçbir zaman başkaları için değildir, bizim içindir. "Biz" sorusu bu yüzden farklı bağlamlarda sürekli yeniden sorulur: belirli bir grupta "şimdi ve burada" ile nasıl başa çıkıyoruz? Ve daha da önemlisi: biz kimiz, ne kadar kapalı ya da açığız? Kendi bağlamımızda Avrupa ne anlama gelir — Avrupa Birliği mi, kıta mı, yoksa kendini Avrupalı hisseden herkes mi? "Biz" açıklık sorusunu gündeme taşır: "biz"in bir parçası kim olabilir, sınırlar nerededir — zaman, karmaşıklık, enerji açısından. Başkalarına sınır çizerken hangi sonuçları kabul ediyoruz? Küresel topluluğu gözetmeli miyiz; iklim değişikliğinin doğanın bizzat bir tepkisi olduğunu ve ona özgün bir ses verecek yeni biçimlere ihtiyaç duyulduğunu, insan eylemleri yüzünden türlerin yok olmakta olduğunu gördüğümüzde hayvanları ve diğer varlıkları da "biz"e dahil etmeli miyiz? "Biz"in sınırlarını genişletmek, demokrasiyi genişletmenin ta kendisidir.

"Avrupa'da"

Avrupa Birliği projesinin büyük vaadi, birliği çeşitlilikle buluşturma özlemini gerçekleştirmektir ve hâlâ öyledir. Tek bir kıtada bir araya gelen farklı kültürler, diller, gelenekler. Avrupa Birliği'nin genişleme dalgaları bu soruyu giderek daha fazla gündeme taşıdı; ancak aynı zamanda bir krizin de fitilini ateşledi: bizi bir arada tutan yalnızca ortak pazar mıdır? Avrupa Birliği'nin özünü bugün baltalamaya çalışanlar ne olacak? Şu an dışarıda bırakılan ülkeler ne olacak? Avrupa nerede başlar, nerede biter? Avrupa aynı anda hem açık hem de korunaklı kalabilir mi? Çeşitlilik içinde bir Avrupa demokrasisi sonuç itibarıyla ne anlama gelir?

"nasıl"

Bu sözcük, demokrasi sorusunu yanıtlama girişimini somutlaştırmamızı hatırlatır; "nasıl" sorusu, bunun gerçekleşebileceği bir çerçeve arayışına işaret eder. Bir yanıt, farklı insanların bir araya geldiği gündelik etkileşim mekânlarını kurmak, güçlendirmek ve kolaylaştırmaktır. Bu; gündelik kamusal alanlarda, otobüslerde, toplum merkezlerinde gerçekleşen etkinlikler olabilir — çeşitlilik ve çatışmalar hakkında konuşmaya yetecek kadar güvenli mekânlar. Çoğu zaman yaratıcı ve somut bir boyut eklemek yararlı olur: birlikte bir şeyler yapmak, iş birliği içine girmek ve demokrasi sorusunun soyut olmadığını, başkalarıyla birlikte hissedilebileceğini ve dokunulabileceğini fark etmek.

"bir arada"

Demokrasi çeşitliliklerle ilgilenir; tek başına ya da yalnızca birkaç kişi tarafından hayata geçirilemez. Bu gezegende birlikte yaşıyoruz ve çoğunluk ile azınlık, ayrıcalık ile ayrımcılık, katılım ile karar alma arasındaki dengeyi nasıl sürekli kuracağımızı birlikte bulmak zorundayız; birlikte olmak aynı zamanda değer çatışmalarını birbirimizle ilişkinin özü olarak olumlu biçimde karşılamak anlamına da gelir. Çeşitlilik içinde birlikte, barış içinde bir arada yaşamamıza olanak tanıyacak bağlamları ve düzenlemeleri inşa edebiliriz. Bu, şiddetin kabul edilemez olduğu anlamına da gelir; zira şiddet, birlikte yaşama ilişkin kazan/kaybet mantığına dayanır. Bunun yerine, bir arada yaşamamanın pek çok gerilimi, açmazı ve çoğu zaman ağır kararları beraberinde getirdiği kabul edilir — gelecekte daha iyi yanıtlar bulma umuduyla.

“yaşamak”

Demokrasi yalnızca bilgiyle, daha güçlü argümanlarla ya da en iyi çözümlemeyle ilgili değildir. Demokrasi yaşama tutunur; doğup ölecek olan, biricik insanların biyografilerini, düşlerini ve özlemlerini sahiplenir. Bu nedenle demokrasi bir etkinliktir — öğretilemez, yaşanarak, deneyimlenerek, hissedilerek kazanılır. Demokrasiyi yapmak, herkese dolu dolu bir yaşam sunmak demektir — bu, gündelik eylemlerimizden ve kararlarımızdan başlar. Demokrasi için sorumluluk almak, yaşamın kendisinin açılımı için sorumluluk almaktır. Demokrasinin bu özünü korumak adına, insan haklarını güvence altına alan bir anayasa, insan yaşamını pazarlık konusu yapılamaz mutlak bir değer olarak belirler.

“istiyoruz?”

Demokrasi nasıl yaşamamız gerektiğini dikte etmez. Kişisel değerlerden ve temel ihtiyaçlardan hareket etme özgürlüğü, demokrasinin can damarıdır. İstediklerimiz çoğu zaman duygularla iç içe geçer. Demokrasinin bu boyutu hem gereğinden az değer görür hem de popülistler tarafından istismar edilir; olumsuz duyguları aşırı uçlara taşıyarak araçsallaştırılır. Gerçekten ne istediğimizi ve neye ihtiyaç duyduğumuzu olumlu bir gözle kavrayarak demokrasinin değer zeminini güçlendirebiliriz. Takdir etmek, geleceğe yönelik yeni yollar için yaratıcı olmaya ilham verir ve bize güç verir.

DENEYİM: “Işık içeri süzülene dek...”

Kendinizde ve karşınızdakinde bilinmeyi, kontrol edilemezi deneyimlemeye çalışın. Karşınızdakine ilişkin düşüncelerinizi ya da yorumlarınızı kategorize etmeden veya denetim altına almadan, bilmemenin güzelliğini hissetmenin yeni yollarını bulun — demokratik bir deneyim!

Başka bir kişiyle yan yana oturun ve birbirinizin gözlerinin içine doğrudan bakın.

Yanınızda kâğıt ve kalem bulundurun; zayıf elinizle, kalemi durdurmadan ve kâğıda bakmadan karşınızdakini bir dakika boyunca içgüdüsel olarak çizin. Bunu iki ya da üç kişiyle karşılıklı olarak yapın — iyi bir çizim yapmaya çalışmayın; kaleminizin, karşınızdaki kişide kendiliğinden gördüklerinize göre dolaşmasına izin verin.

Grupta, kendinizi karşınızdakine açma etkinliğini yaparken aklınıza gelen sözcükleri bir araya getirin; yönelim ve güvenlik için karşıt sözcükler bulun ve bunları birlikte tartışın: Bu sözcükler radikal demokrasi anlayışını nasıl besler ya da tehdit eder?

Filozof Simone Weil, anlamakla başlamamız gerektiğini değil, "Işık içeri süzülene dek bakıp durmamız" gerektiğini söylemiştir (Weil, 1952, s. 174).

METAFOR: YELKENLİ GEMİ

Yukarıda tartışılanları daha somut biçimde kavramak ve demokrasi anlayışını yaratıcı bir şekilde genişletmek için bir simgeye başvurmak yararlıdır.

Demokrasi bir yelkenli gemidir. Bu metafor, geminin inşa edilebildiğini, belirli bir görünümü ve sağlamlığı olduğunu, insanların ona bakabileceğini ve içine girebileceğini imler. Avrupa'da farklı yelkenli gemiler vardır; ancak bir şey ortaktır: yelkencilik, yalnızca açık okyanustaki dalgaların ve havanın yarattığı güvensiz koşullar altında öğrenilebilir. Değişen ve çatışan rüzgârlara bağlı olarak keskin dönüşler yapmak, ufukta kara görmemek ama yaşam yolunu birlikte sürdürme umudunu canlı tutmak gerekir. Farklı uluslardaki insanların farklı yelkenlilik deneyimleri vardır ve farklı güzergâhlar keşfederler.

Bu demek oluyor ki demokrasi bir yandan etkindir — sağlam bir yelkenli geminin inşası ve bu inşanın korunması, insanların güvenli bir alanda topluluk olarak bir araya gelip birlikte yolculuğa çıkabilmesi için zorunludur; öte yandan yolculuk başladığında demokrasi "edilgen"dir — yelkenli bir gemi gibi geleceğe dair önceden belirlenmiş bir planı yoktur, değişen rüzgârlara ve su üzerindeki koşullara tepki verir; rehberliğe ve yönetime olduğu kadar gemideki herkesin eşit katılımına da ihtiyaç duyar. Topluluğu temsil etmek için meşru bir kaptan liderliği gereklidir; ancak bu liderlik zamanla değişebilir. Radikal biçimde, demokrasi dünya üzerindeki (erkek) egemenliği bir nesne olarak terk etmeye çalışır — yelken açılırken denizin yüzeyi korunur ve mürettebat değişen rüzgârlara hazır olmak zorundadır. Bu durum çoğunlukla olumsuz bir çerçevede değerlendirilir: geleceğe dair net bir rota yoktur; oysa olumlu anlamda yelkenli olmak yaşamın ta kendisine çok yakındır — yarın ne olacağı, gelecek ne getirecek, ne yaşanacak, prensipte hiçbir zaman belli değildir. Demokrasi, ne olursa olsun yeni dönüşler almak için "geleceğin vaadi"dir (Derrida, 2006, s. 306). Bu güvensizlik çağrısı bize yaşamın hiçbir zaman güvende olmadığını gösterir. Demokrasi garanti altına

alınmaz. Her zaman hesaplayamadığımız olaylar ve bir gelecek vardır.

Bu anlamda yelkenli gemiler sağlam olabilir; ancak bir "zemine" sahip değildirler — tutunulacak sabit bir çapa, güvenli bir sığınak ve eylem için gerekçe sunan bir hakikat, iktidar ya da din yoktur (Derrida, 2005, s. 121 vd.). Demokrasi kırılgandır — güvensizlik, gemide her zaman bulunan tek yolcudur. Bazı düşünürler demokrasiye ilişkin bu radikal bakış açısını "kurumsallaşmış güvensizlik" olarak tanımlar (Lefort, 1988, s. 19). Demokratlar her kararın koşullu olduğunu ve yeni kavrayışlar, yeni siyasi seçenekler ya da seçimler sonrasında oluşan yeni hükümetlerle gözden geçirilebileceğini bilirler. Demokraside artık toplumu ve devleti "güvenli" bir biçimde bir araya getiren tek bir iktidar odağı yoktur. Claude Lefort'un deyişiyle: "İktidar prens'te cisimleşmişti ve bu sayede topluma bir beden kazandırdı (...) Bu model demokrasinin devrimci ve benzersiz niteliğini ortaya koyar. İktidarın mekânı boş bir yere dönüşür; (...) işgal edilemez — hiçbir birey ve hiçbir grup onunla özdeşleşemez — ve temsil edilemez" (Lefort, 1988, s. 19). Demokrasi durağan bir kavram değildir; özü itibarıyla süregelen bir süreci imler.

Demokrasi değişimin rüzgârlarına açıktır; beklenmedik olana bakmayı, yani çevremizde bulduğumuz hâliyle insan yaşamına açık olmayı gerektirir. Bu olaylara yanıt vermek, çevremizde olup bitene adaleti gözetmeye çalışmak demektir; buna yanıt vermek, insana karşı sorumlu olmaktır. Adaleti sağlamak doğru ile yanlışın ötesindedir; adalet, ötekinin çağrısına verilen sorumlu yanıttır — öngördüklerimizin ötesinde. Jacques Derrida bunu şöyle dile getirir: "Bir olayın, olay olarak hesapları, kuralları, programları, beklentileri ve benzeri şeyleri aştığı ölçüde adalet vardır. Mutlak farklılık deneyimi olarak adalet temsil edilemez" (Derrida, 1992, s. 27). Bu, demokrasiyi özellikle bir yaşam biçimi olarak adalet — biçimsel, kurumsal ve hukuki

prosedürlerin ötesinde bir adalete — bağlayan en radikal düşüncedir. Demokrasi bir deneyime, bir yaşam biçimine dönüşür; bu da güvensizliğe sürekli yanıt verdiğimiz, karşılaştığımız her durumda adaleti gözetmeye çalıştığımız, değerlerin açmazlarını kabul ettiğimiz ve yine de eyleme atlamaya hazır olduğumuz anlamına gelir.

Metafora geri dönecek olursak, yelkenli gemiler açık sularda gemisi olmayanları ya da yüzemeyenleri alır ve onları topluluklarının bir parçası hâline getirir. Bu anlamda demokrasinin yelkenli gemisi, özgürlüğü sorumlulukla birleştirir. Bazen gemiyi korumak için yelkenleri indirmek bile gerekebilir — kürekler çıkarılır ve herkes yolu sürdürmek için sıkı çalışmak zorunda kalır. Somut olarak: göç olgusu tam da bu yanıt verme çağrısıdır, diğer insanlara adaleti gözetme sorumluluğudur; onları rahatsız ettikleri görülen önceden belirlenmiş ve güvenli bir planın adına dışlamamaktır.

Burada demokrasinin temel gerilimini, radikal açmazını görebiliriz: insanlar, ilerleyebilmek için genellikle "belirsizlikten kaçınma"yı (Hofstede, 2003) hedefler. Aynı zamanda insan yaşamının kendisinin kırılgan ve belirsizliklerle dolu olduğu da açıktır. Yelkenli gemi metaforu, demokrasinin güvenlik isteğini insan yaşamının temel güvensizliğiyle nasıl dengelemeye çalıştığını gösterir: "Geleceğe dair belirsizlik, teknoloji, hukuk ve din alanları aracılığıyla başa çıkmaya çalıştığımız temel bir insanlık olgusudur. (...) Belirsizliklere karşı kendimizi savunmak ile onları kabul etmek arasındaki sınır akışkandır; kesinlik yaratmayı amaçlayan savunmalarımızın çoğu nesnel anlamda bunu gerçekten sağlamaz, ama huzur içinde uyumamıza izin verir" (Hofstede, 2003, s. 146). Demokratlar başlamak için demokrasinin sağlam gemisine ihtiyaç duyar — demokrasinin gemisi ise onu belirsiz rotasında tutacak, rüzgârlara tepki verecek, koruyacak ve bakımını yapacak demokratlara ihtiyaç duyar. Bu anlamda demokrasi gündelik bir deneyimdir. Demokrasinin bu alanı, ilk olarak 1920'lerde reform pedagog John Dewey tarafından dile getirildi. Onun temel düşüncesi, demokrasinin genel olarak bir öğrenme ortamında herkesin katılımı ve dahil edilmesi anlamında deneyime dayanması gerektiği idi. Bu aynı zamanda kendimizi gemide bir

"demokrasi laboratuvarı" olarak deneyimlediğimiz anlamına gelir — dahil etme, dışlama, önyargı, çatışmalar ve kararlarla nasıl başa çıkacağımızı bu laboratuvar da deneyimleyebiliriz. Korunaklı alanlarda başkalarıyla birlikte farklı seçenekleri keşfettiğimizde siyasallaşırız; kendi değerlerimiz ile başkalarının değerleri arasında bir denge bulur ve çatışmayı yaratıcı demokratik gelişim için bir fırsat olarak tanırız. Hannah Arendt bunu şöyle ifade eder: "Dünyada birlikte yaşamak, özünde, ortak sahip olunan şeyler dünyasının, onu paylaşanların arasında bulunması demektir — tıpkı bir masanın etrafında oturanların arasında yer alması gibi; dünya, her ara-mekân gibi, insanları aynı anda hem birbirine bağlar hem de birbirinden ayırır" (Arendt, 1958, s. 52).

Otokratlar, bilinmeyen keşfeden insan denizcilerin bu topluluğu fikrini sevmez. Demokrasinin gemisini durdurmak isteyenler — karşı rüzgârlar ya da içerideki düşmanlar — çapayı kullanarak gemiyi yeniden sabitlemeye çalışır. Otoriter yöneticiler ve popülistler bunu yapmaya çalışır; zira hareketli, öngörülemeyen ve kırılgan bir demokrasinin özgürlüğünü kabul edemezler. Güvenlik, kısıtlama ve denetim isterler — ötekinin yerine aynı, sabit kimliğe odaklanırlar. Yelkenli gemi hâlâ orada durur; ama yelken açarken tüm güzelliği ve herkesin katılımı yok olur. Bir anlamda kullanılmadığında kendiliğinden çözülür; çünkü su üzerindeki rüzgârlar ve koşullar değiştiğinde buna esneklikle tepki veremez — dağılır gider; üstelik yelken açması engellenenler büyük olasılıkla bu ölü nesneye artık sahip çıkmaz ve sorumluluk almaz.

Avrupa'da fırtınanın o denli güçlü olduğu bir konumdayız ki sembolik olarak farklı yelkenli gemiler bir kale gibi sıkı bir çember oluşturmuştur. Bu, başkalarının — özellikle göçmenlerin — "sularımıza" girmesini engeller; yni zamanda onların topluluk olarak bağlanmalarını ve "yerleşik demokrasiler"le aynı göz hizasında olmalarını sağlayacak sağlam yelkenli gemilere sahip olmalarını da fiilen önler. Göçmenler demokratik güvensizliğin üretken ortamında değil, çoğu zaman açık denizde herhangi bir gemileri olmaksızın, tam anlamıyla umutsuzluk ve kaos içinde yaşamak zorunda kalır. "Göçmen" terimi onları bir nesne gibi

damgalar — yanıt vermemiz gereken bireysel isimler, adaleti gözetmek zorunda olduğumuz kaderler bütünüyle yok olur. Bilinmeyen olarak boğuluyorlar. Jacques Rancière (Rancière, 1998) paysız olanların bu sıfatlarıyla bile duyulmadığını çözümler — sesleri mesaj değil, yalnızca rahatsız edici gürültüdür; bu tür bir demokraside hiçbir payları yoktur — insan haklarının tam da en çok ihtiyaç duyulduğu anlarda bu insanlarla yüzleşmede yetersiz kalması şaşırtıcı değildir. Bu durum yelkenli gemilerdeki bizleri de tehdit eder: demokrasinin gemisi aşırıların rüzgârına fazlasıyla kapılırsa karaya vurabilir — demokrasinin düşmanlarına karşı fazla savunmacı bir tutum alırsa çapada kırılabilir. İçerideki düşmanlar uyuyanlar da olabilir — çok sayıda kişi bunu yaparsa, değişen rüzgârlara kalmaz. Avrupa'nın yelkenli gemileri

kilitlenmiş ve artık hiçbir yöne dönemiyor. Burada demokrasi, esnekliğini yitirerek artık hareket edemeyen, insanların özgürlüğünü ve ilhamını da elinden alan katı bir kabuğa dönüşerek kendini yok etme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Demokrasinin yelkenli gemisi için değişmez soru şudur: güvensizliği ve kırılganlığı kabul etmek — bu, yaşama, özellikle de savunmasız yaşama açılmak demektir — ile geminin kendisini koruma ihtiyacı arasındaki dengeyi nasıl kuracağız? Açık olmak ama saf olmamak; hazırlıklı olmak ama dışlamak zorunda kalmamak. Denizciler topluluğu ne kadar çeşitliyse, tepkinin yaratıcı olanaklarını temsil eden değerler çeşitliliği açısından o kadar iyidir; aynı zamanda bu, gerilimleri ve çatışmaları göğüslemeye hazır olmayı, tüm sesleri bütünleştirme adına sonsuz bir tartışmayı açık tutmayı gerektirir.

DENEYİM: Güvertedeki Değerlerimiz

Değerlerin çeşitliliği bizi yaratıcı kılar gemide. Soyut değiller, yukarıdan dayatılmış bir öğreti de değil. Biyografik birikimlerimizden süzülür gelirler, yaşanmış bilgeliğin derinliklerinden. Grupta herkes çocukluğundan bir atasözü yazar kendi ana dilinde, kendi sesinin renginde. Paylaşılır bunlar açıklamaksızın —yalnızca farklı diller ve sesler dinlenir. Sonra tüm grup birlikte büyük bir kâğıttan bir yelkenli gemi katlar.

Sonra tüm grup birlikte büyük bir kâğıttan bir yelkenli gemi katlar.

Küçük gruplar atasözlerini birbirlerine açıklar ve her birinden bir ya da iki olumlu değer çıkarmaya çalışırlar — atasözü olumsuz görünse bile özündeki ilk bilgeliği bulmaya çalışın. Her değeri ayrı bir kâğıda yazın. Sırayla herkes kendi değerini kâğıt geminin içine koyar.

Sonra şunları tartışın: Değerlerin sayısında bir sınır var mı — vazgeçilmez olanlar hangileri? Yelkenlide kararlar alınırken hangi değerler birbiriyle gerilime girer? Bu değer çatışmalarıyla nasıl üretici biçimde başa çıkabiliriz — değerlere saygı göstererek ama o anda en yararlı olanı yaparak? Avrupa'nın mevcut durumunda kim kendi değerlerini başkalarına karşı daha fazla güçle dayatabilmektedir?

AVRUPA'DA DEMOKRASİNİN SESİ

Liberal demokrasinin Aydınlanma çağı ve kapitalizm ile güçlü tarihsel bağları vardır; Marx ve Engels'in yaklaşık 200 yıl önce çözümlediği gibi, bu durum yıkıcı sonuçlar doğurabilir: "Katı olan her şey buharlaşır, kutsal olan her şey dünyevileşir ve insanlar sonunda yaşam koşullarıyla hemcinslerine karşı tutumlarına ayık gözlerle bakmak zorunda kalırlar" (Marx/Engels, 1848). Başka bir deyişle: bireysel özgürlük, tüm kolektif bağların yok edildiği bir toplumsal atomlaşmaya yol açabilir. Kimileri için bu iyi bir şey olabilir; ancak pek çokları için sorunludur: tüm insanların hayallerini yaşayacak eşit fırsatlara ve eşit erişime sahip olmadığı gerçeği ortadadır. Güçlü ve ayrıcalıklı olanlar — erkekler, beyazlar, Batılılar, engelsizler, zenginler — özgürlüklerini daha zayıf olanların pahasına genişletir.

Bu nedenle insanların ortaklık ihtiyacına karşı güçlü bir duygusu da vardır: eşitlik değeri, insan olarak temel farklılıklarla doğmadığımızı ve bunun — herkes için aynı olan kural ve düzenlemeler sağlanarak — saygıyla karşılanması gerektiğini ifade eder. Eşitlik, özünde hepimizin onurlu bir yaşam sürme hakkına eşit biçimde sahip olduğunu vurgular. Bu, bize sınırlar çizen ve birbirimize bağlayan kolektif bir değerdir. Bu değerın kökleri, daha iyi yaşam koşulları elde etmek için sermaye ve mülk sahipleriyle toplu olarak yüzleşmeye çalışan işçi sendikalarına dayanır. Modern toplumda eşitlik değerini güçlendirmeye yönelik pek çok önlem bulunmaktadır: sigortalar, artan oranlı vergi sistemi, emniyet kemerleri, maske zorunluluğu ve zorunlu eğitim, insanları eşitlemeye ve ayrıcalıkların özgürlüklerini başkalarının pahasına yaşamasını engellemeye çalışan uygulamalara örnek gösterilebilir. Eşitlik değerini bireysel yaşamlarının kısıtlanması olarak görenler çoğunlukla ayrıcalıklı

bireylerdir; başkaları için ise eşitlik, onurlu bir yaşam sürdürmenin ve kişisel özgürlüğü açışılmanın tek şansıdır. Buna ilişkin bir örnek, kadınlara yönelik anonim sığınma evleridir. Erkekler bu mekânlara alınmaz — yalnızca bu sayede söz konusu kadınlar, özgürlüklerinin temeli olacak güvenliği elde edebilir. Bu, insan yaşamının kırılganlığına ve savunmasızlığına odaklanan radikal demokrasi izlerinin pratiğe nasıl döküldüğünü gösteren somut bir örnektir.

Avrupa demokrasisini bir bütün olarak güçlendirmek, Avrupa'nın birlik ile çeşitlilik arasında; tutum almak ile başkalarını dışlamamak arasında; kimliğinden vazgeçmeden açık kalmak arasında nasıl bir denge kuracağı sorusuyla doğrudan bağlantılı bir görevdir. Bu, özünde demokrasiyi ayakta tutma ve demokrasinin bu kıtanın insanlarına nasıl ilham verebileceği sorusudur. Demokrasi giderek artan bir baskıyla karşı karşıyadır: Economist Intelligence Unit'in 2023 raporuna göre (EIU, 2023) demokratikleşme son dönemde yeni gerilemeyle yüz yüze gelmiştir. Dünya nüfusunun yüzde sekizinden azı tam demokrasiyle yönetilen ülkelerde yaşarken, yaklaşık yüzde kırkı otoriter rejimler altında yaşamaktadır. Küresel Covid-19 salgını bu eğilimi hızlandırmıştır. Öte yandan rapor, demokrasinin iklim değişikliği gibi küresel krizleri önleme ya da uluslararası çatışmaları ve savaşları çözme konusunda hiçbir şekilde bir güvence sunmadığını da ampirik olarak ortaya koymaktadır. Demokrasiler vatandaşlarına muazzam fırsatlar sunarken her zaman zorluklara kararlı ve hızlı yanıtlar üretemeyebilir. Bu nedenle demokrasi artık geleceğin tek çekici anlatısı değildir; zira Anne Applebaum'un etkileyici raporu Autocracy, Inc.'de gösterdiği üzere (bkz. Applebaum, 2024), otoriter ağlar çoğunluğa karşı azınlığın çıkarını

güvence altına almak için güçlü bağlar kurmaktadır: otoriter yöneticiler uluslararası alanda birbirleriyle bağlantı kurarak şirketler ve yatırım kuruluşlarının yardımıyla toprak, sermaye ve kaynakları denetim altına almaktadır.

Claude responded: Mevcut demokrasiler, bu eğilimlerle yüzleşmek için ellerindeki araçların kriz ve savaşlarla dolu bir dünyada yetersiz kaldığını fark etmektedir. Mevcut demokrasiler, bu eğilimlerle yüzleşmek için ellerindeki araçların kriz ve savaşlarla dolu bir dünyada yetersiz kaldığını fark etmektedir. Bu çıkmaz yoldan nasıl çıkabiliriz? Demokrasinin köklerinin yeniden canlı ve dinamik hale geleceği başka bir dünya nasıl hayal edilebilir? Ekonomik nesneleştirme kapitalist mantığının ötesini görmek için nasıl ilham bulabiliriz? Amerikalı düşünür Fredric Jameson'ın (Jameson, 1994) söylediklerinin nasıl ötesine geçebiliriz: "Kapitalizmin sonunu hayal etmek, dünyanın sonunu hayal etmekten daha zordur."

Toplumun giderek otomatikleşmiş ekonomik sistemler tarafından yönetildiği ve demokratik kurumların salt bir yönetim aracına dönüşme riskiyle karşı karşıya kaldığı günümüz dünyasında, ortak yaşamımızı biçimlendiren derin güçler üzerine durup düşünmek hayati bir önem taşımaktadır. Hartmut Rosa, yılın ilk karını bekleme örneğini kullanır — pek çok insan için her zaman büyü bir an olan ve tamamen denetim dışında kalan bir deneyim: "Karla ilişkimiz, modern dünyayla ilişkimizin dramını bir kristal kürede yansıtır. 'Modern' dediğimiz yaşam biçiminin temel kültürel itici gücü, dünyayı denetim altına alabileceğimiz düşüncesi, umudu ve arzusudur. Oysa dünyayı gerçekten ancak denetlenemez olanla karşılaştığımızda deneyimleriz. Ancak o zaman dokunulmuş, sarsılmış, canlı hissederiz" (Rosa, 2020, s. 2). Bu bağlamda kurgu — salt bir sanatsal form olarak ele alındığında — "olası dünyalar" fikri gibi felsefi düşünce deneylerine güçlü bir yanıt olarak kendini gösterir. Bu hayal edilmiş gerçeklikler yalnızca kaçışçı fanteziler değildir. Tam tersine, vazgeçilmezdirler. Alternatifleri hayal etme becerisi

olmadan dünyamız kapalı bir döngüye, yalnızca kendine gönderme yapan ve her şeyi kendi sınırlı ölçütleriyle ölçen bir alana dönüşme riskiyle yüzleşir. Bu anlamda sanatsal imgelem bir çıkış yolu sunar — halihazırda var olanın ötesinde ne olabileceğini sezmenin bir yolu. Hatta toplumun bütünüyle teknokratik bir şeye doğru yavaş yavaş donmasına karşı elimizdeki en güçlü koruma bu olabilir.

Toplumun yansıtıcı ve içe dönük işlevlerini yitirip yerini parçalı ve yalıtılmış davranışlara bıraktığını izliyoruz. Oysa sanat ve edebiyat lüks tüketim malları değildir; salt bir mesaj iletme aracı da değil. Bunlar insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Otoriter rejimlere baktığımızda, kişisel özgürlüklerin ağır biçimde kısıtlandığı koşullarda bile neyin yaratıldığına, yazıldığına ve düşünüldüğüne dair derin ve yaygın bir merak varlığını sürdürmüştür — yalnızca seçkinler arasında değil, sıradan insanlar arasında da. Bu ilgi, temel bir insani özlemi dışa vurmuş olabilir: hissetme, anlama, paylaşma özlemini. Özgürlük olmasa bile bu arzu yaşamaya devam eder.

Avrupa'nın pek çok ülkesinde durum neredeyse tam tersidir. Neredeyse her şeyi yapmakta özgürüz — ama aynı merak solup gitmiştir. Bilgi seli içinde yaşıyoruz ve başkalarının ne okuduğuna ya da ne düşündüğüne gerçekten ilgi gösteren insan sayısı giderek azalıyor. Bu durum rahatsız edici bir çelişkiyi doğuruyor: başkalarıyla anlamlı bir bağ olmaksızın sınırsız özgürlük içi boşalmaya başlar. Gerçek özgürlük, gerçek bir değer kazanmak için bir karşılığa ihtiyaç duyar — adalete, ait olma duygusuna, diyaloga. Edebiyat tam da bunu sağlar. Gerçekliğin ne olabileceğini keşfetmemize, alışlagelmiş meydan okumamıza ve yeni fikirler doğurmamıza olanak tanır. Bu anlamda kurgu yalnızca hikâye anlatımı değil, etik ve toplumsal sonuçları olan bir imgelem eylemidir. Bizi sormaya davet eder: Kimiz? Ne tür bir dünyada yaşıyoruz? Ve birlikte ne tür bir dünya yaratabiliriz?

Demokrasi, sonuçta hiçbir zaman mükemmel çözümler üretmek için tasarlanmamıştır. Amacı,

birlikte yaşayabileceğimiz seçenekler ortaya koymaktır — meşru, adil ve kabul edilebilir hissettiren seçenekler. Ancak bu tür tercihler yapabilmek için insanların yaşamlarının anlamlı olduğunu hissetmesi gerekir. Bu anlamın bir kısmı ise kendisiyle konuşabilmekten gelir — karmaşık ve değişen varlıklar olduğumuzu, yalnızca tercihler toplamı değil, aynı zamanda kendimize yabancı birer insan olduğumuzu fark edebilmekten. Kimin olduğumuzu hâlâ çözmeye çalışıyor olmamız bizi kendimize ilginç kılmaktadır.

Kültürel alışverişin demokratik yaşamı biçimlendirmedeki rolünü de kavramalıyız — özellikle seçmediğimiz insanlarla yan yana yaşamaya çağrıldığımız anlarda. Dünyanın farklı köşelerinden insanlar hikâyelerini ve deneyimlerini Avrupa'ya taşıdığına, perspektiflerin bir bileşimi ortaya çıkar. Avrupa'nın eşitlik anlayışı — çoğu zaman soyut ve genel kalan bu anlayış — her insanın kendine özgü niteliklerini koruyacak biçimde yeniden düşünülmelidir. Amaç farklılıkları silmek değil, farklı deneyimlerin buluşabileceği ve etkileşime girebileceği bir alan yaratmaktır. Birbirimize özdeş gözüyle bakmak zorunda değiliz; birbirimizi şaşırtıcı, gizemli, sinir bozucu, esrarengiz, korkutucu, sevebilir — ve evrensel olarak dokunulmaz — olarak görebiliriz. Ötekine duyulan bu ilgi, herhangi bir biçimsel kuraldan çok daha güçlü bir demokrasi savunusudur. Herkes aynı "eşit" tanımına uymaya zorlanırsa, bizi insan yapan şeyi yok etme riskiyle karşılaşırız. Radikal demokrasi yaşayan etkileşimlerden doğar — insanların buluştuğu ve düşüncelerini paylaştığı gerçek söyleşilerden.

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, demokrasi yalnızca bir karar alma aracı değildir. Boş bir alandır — insan deneyimiyle, sanatla, edebiyatla, diyalogla

ve kişisel karşılaşmalarla doldurulmayı bekleyen bir kap. Hikâyelerimizi, umutlarımızı ve korkularımızı paylaştığımız bu karşılaşmalarda, yalnızca olgularla ulaşılamayacak daha derin bir anlayış filizlenir. Demokrasiyi ayakta tutan şey yalnızca artan ses sayısı değil, gerçek farklılık ve karmaşıklık için açılan alandır. Bu alan medya platformlarına ya da çevrimiçi gürültüye indirgenemez. Demokrasiyi dirençli, uyumlu ve canlı kılan yavaş, düşünceli söyleşilerde yaşar. Orada birbirimizle duyguları ve imgelemleri olan tam insan olarak karşılaşırız. Kendimizin sarsılmasına, şaşırmasına, değişmesine izin veririz. Kesinlik yerine merakı seçeriz. Ve bu eylemde — bilinmeyenle, rahatsız edicisiyle, tamamlanmamışla yüzleşme cesaretiyle — derinden insani bir şey yaratırız. Bu nedenle demokrasinin yalnızca hız, verimlilik ya da teknik mantık tarafından ele geçirilmesine izin vermemeliyiz. Yansıma için alan bırakmayan bir sistem, vatandaşlığın yaşanmış deneyimini silme riskini taşır. Açık bir alana ihtiyacımız var — hiçbir gücün tam olarak işgal edemeyeceği bir alan — burada anılar, düşler ve hayal edilen gelecekler tekrar tekrar birlikte şekillendirilebilsin.

En ilk biçimiyle demokrasi, yöneticiler için inşa edilmemişti. Ortak konuşma ve dinleme için bir alan olarak kurulmuştu. Kültür kuramcısı Homi Bhabha böyle bir alanı "üçüncü uzam" olarak tanımlamıştır — farklı kültürlerin buluştuğu ve birbirini etkilediği, yeni kimliklerin belirdiği bir alan. Bhabha'nın yazdığı gibi: "Kendisi temsil edilemez olsa da işte bu Üçüncü Uzam, kültürün anlam ve simgelerinin ilksel bir birliğe ya da sabitliğe sahip olmadığını; aynı göstergelerin bile sahiplenilebildiğini, çevrilebildiğini, yeniden tarihselleştirilebildiğini ve yeniden okunabildiğini güvence altına alan söylemsel ifade koşullarını oluşturur." (Bhabha, 1994, s. 37).

YARDIMCI SÖZCÜKLER VE SANAT

Radikal demokrasi düşüncesini izledik — aşırılık anlamında değil, "radikal" kelimesinin tam anlamıyla, yani "kök" olarak. Demokrasiyi köklerine dönerek keşfettik; insan olarak demokratik biçimde yaşamının ve eyleminin gerçekte ne anlama geldiğini sorduk. Bunu ifade etmek için yelkenli gemi metaforunu kullandık: imgelem, açıklık ve ortak yönelimle ilerleyen bir deniz aracı. Böyle bir geminin rüzgâra ve rotaya ihtiyaç duyduğu gibi, demokrasi de sanata ve edebiyata ihtiyaç duyar — bunlar başka bir dünyayı hayal etmemize, yeni olasılıkları düşünülebilir kılmamıza ve mantığın haritalayamadığı yolları açmamıza yardımcı olur (bkz. Ruch, 2019).

Kapitalizme, teknokrasiye ve güvenlik yanılışmasına yönelik eleştirimiz, Avrupa'da demokrasinin köklerini yalnızca tanımlar ya da programlar aracılığıyla geri kazanamayacağımızı göstermektedir. Bunun yerine şiirsel ve estetik bir yansıma sürecine girmemiz gerekir: "Sanat pratikleri (...) görülenin, söylenebilirin ve yapılabildiren yeni bir manzarasına (...) katkıda bulunur" (Rancière, 2015, s. 149). Bu nedenle, radikal demokrasinin farklı boyutlarını keşfetmeye davet eden on iki sözcük sunuyoruz. Her sözcük, Avrupa'da demokrasiyi yaşamının ne anlama gelebileceğinin farklı bir boyutunu temsil etmektedir:

Güzellik – Düşünülebilirlik – Bilinç – Yetiştirme – Ayrıştırmaya – Boş Alan – Zarafet – Umut – Birlik – Sorumluluk – Öngörülemezlik – Biriciklik

Türkiye, Yunanistan, İtalya, Almanya ve İsveç'ten ortaklar bu sözcükleri zenginleştirdi ve her biri için semboller geliştirdi; bunlar daha sonra profesyonel olarak çizildi. Hepsi birlikte aşağıdaki yansımaları anlam ve derinlik katmaktadır.

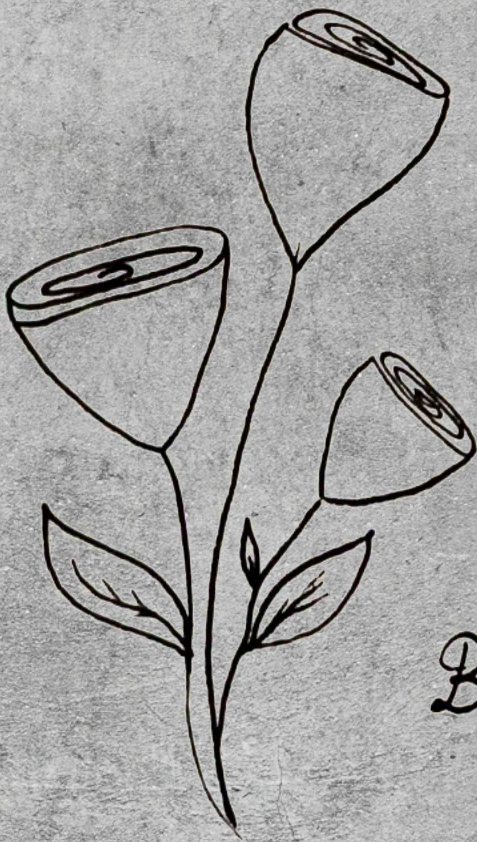
DENEYİM: Yaşam boyu sözcükler

Yeni tür sözcüklere ihtiyacımız var —
kendiliğinden eski, önceden belirlenmiş
düşünce kalıplarına düşürmeyecek sözcükler.
Kapatmak yerine alan açan sözcükler.
Sabit anlamları gevşeten, yaratıcılığı kışkırtan sözcükler.
Birbirimizle insan olarak derinden karşılaşmamıza izin veren sözcükler.

On iki sözcükten birkaçını seçin ve gruptaki her kişi birini alsın.
İkili oluşturun ve açıkça düşünün: hangi çağrışımlar geliyor aklınıza?
Bu sözcükle hangi umutlar, ilhamlar ya da belki korkular bağlantılı?
Bu sözcük demokrasiyle nasıl ilişkilendirilebilir? Bir katkısı olabilir mi?
Kendi yaşamınızın bir parçası olabilir mi? Bunu gelecekte görebiliyor musunuz?

Alternatif olarak her sözcüğü odanın farklı bir köşesine yerleştirin.
Küçük grupların bir araya gelerek sözcükler üzerine açıkça düşünmesine izin verin —
bir süre sonra insanları köşeleri değiştirmeye ve yeniden paylaşmaya davet edin.

Tüm grubu bir araya toplayarak içgörülerini paylaşarak bitirin.
Sözcükler hangi şaşırtıcı düşünceleri ya da duygusal tepkileri ortaya çıkardı?
Sözcüklerle ve birbirinizle hangi yeni bağlantıları deneyimlediniz?

Beauty can change
minds and relieve souls.

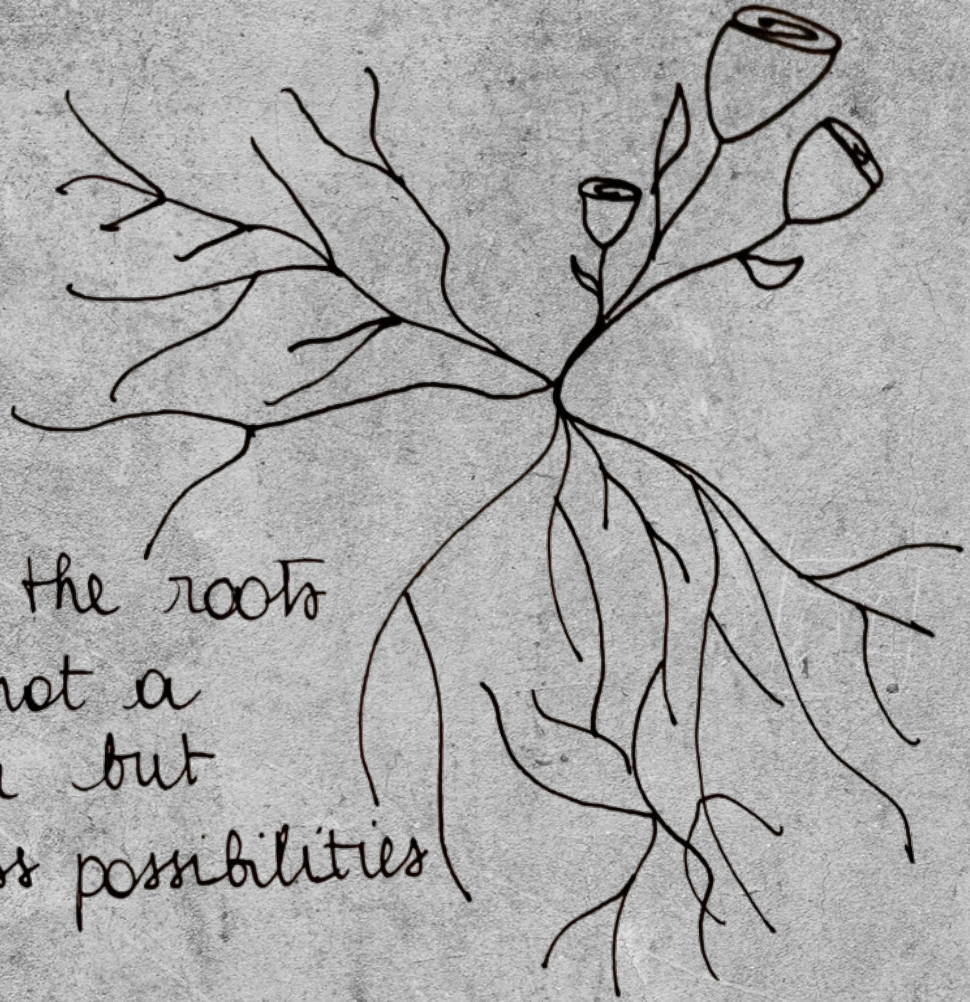
Güzellik

Sanat ve güzellik, bugün toplumun bütünüyle teknokratik bir donukluğa sürüklenmesine yönelik bir eleştiri olarak yükseliyor. Son kalan öz-yansıtıcı, ruhsal derinlik arayan kapasite s z l p gidiyor; geriye yalnızca atomize davranışlar kalıyor. Sanat ve güzellik ne kendi başına bir amaçtır ne de başka amaçlar için bir araç. En derin anlamda zorunludurlar — yaşam için hayati. Değerleri şu gerçekte kendini açığa vurur: hiçbir kültür güzeli olmaksızın var olmayı sürdürememiştir.

Toplumun işleyiş mekanizmalarının giderek otomatik prosedürlerin bir zincirine indirgendiği ve demokratik yapının salt bir idari aygıt  dönüşmenin eşiğine geldiği bir çağda, ortak gerçekliğimizi biçimlendiren temel g  ler üzerinde durup derin bir biçimde yansıyoruz. Anı aşıyoruz — salt dilek i bir düşünceyle ya da ka ışcılıkla değil, pasif bir beklemenin tam karşısında duran umudu uyandıran bir niyetle. Olası değişimleri hayal ediyoruz; kaderci ve kontrolden çıkmış bir ekonomiyle hesaplaşıyoruz.

Dünyamız dayanılmaz bir alana çökme riskiyle yüz yüze: yalnızca kendini yankılayan, kendi yüzeyine geriye doğru işaret eden ve bunu hakikatin tek ölçütü olarak sunan bir kamusal alan. Sanki sanatsal imgelem bir can simidi gibi işlev görüyor — duyuvarımızın halihazırda olana teslim olmak yerine olabilecek olana a ılabileceği bir kanal. Güzellik, varlığın yeni olanaklarını açan bir demokrasinin estetik boyutudur.

From the roots
rises not a
flower but
endless possibilities

Düşünülebilirlik

Özgürlük ile adalet birbirinin karşısına konulduğunda — birbirlerinin sınırlarını tanımlamalarına izin verildiğinde — ancak o zaman toplumsal ve tarihsel değerlere dönüşebilirler; ortak bir gelecek inşa etmemizi sağlayan değerlere. Edebiyatın "düşünülebilirlikleri" çağırma konusundaki eşsiz yeteneği bu süreçte belirleyici bir rol oynar ("düşünülebilirlikler", dünyayı hayal etmenin alternatif yollarını ifade eder — tasavvur edebildiğimiz yeni olası gerçeklikler veya gelecekler).

Bu tür yolları açığa çıkarmak için yaşamlarında anlam hisseden insanlara odaklanırsınız. Anlamı deneyimlemenin bir yolu, kendine söyleyecek bir şeyi olduğunun gerçekten farkına varmaktır — yani kendine de yabancı olan ve bu yüzden kendine meraklı olan, yalnızca kendi tercihlerini beslemekle kalmayıp bizi biçimlendiren şeye teslim olduğumuz o loş alana cesurca adım atan insanlar.

Düşünülebilirlikler dünyasına, gerçekliğin keşfedilmemiş yanlarına yolculuk etmemize olanak tanıyarak edebiyat, mevcut duruma meydan okuyan dinamik bir güç sunar. Bizi barizin ötesine bakmaya, yerleşik normları sorgulamaya cesaret etmeye ve yeni fikirlere ve düşlere yer açmaya zorlar. Bu anlamda kurgu yalnızca bir sanat biçimi değil, aynı zamanda etik ve varoluşsal bir eylemdir — demokrasiye paha biçilmez bir katkı sağlar. Diyaloğu, insan olmanın ve önceden tüm yanıtların verilmediği bir dünyada birlikte yaşamının ne anlama geldiğine dair süregelen bir yansımayı davet eder. Demokratik yönetim biçiminin teorik olarak en uygun çözümleri üretmek için değil, toplumsal açıdan kabul edilebilir, katlanılabilir, meşru ve benimsenmesi mümkün çözümler yaratmak için var olduğunu hatırlamak büyük önem taşır.

The way
we see

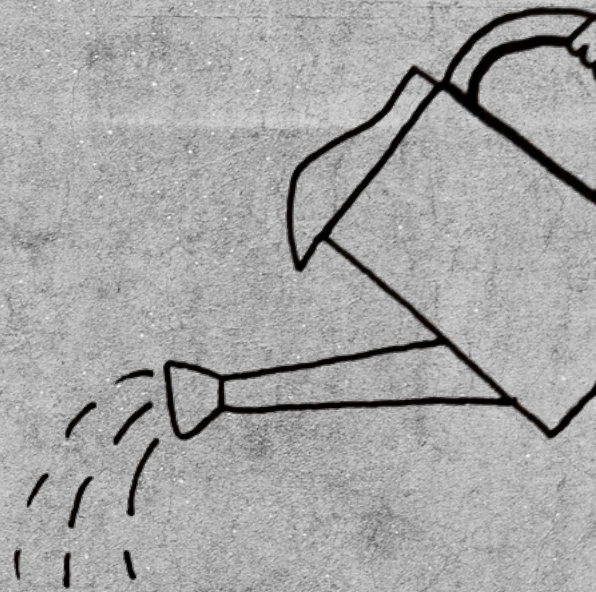

Bilinç

Her insanın bilincinin oluşumu dışsal çerçevelere, düzene bağlıdır. Uygarlığımızda büyüyen çocuk, makinenin anlam yaratma biçimiyle yüz yüze gelir. Bitkilerin ve hayvanların oluşturduğu doğanın karmaşık sistemleriyle aramıza etkin ve bilinçli bir mesafe koyarız; bu sistemler böylece bizim için bir yabancılığa dönüşür. Yeni bilim bu anlayışa giderek daha fazla itiraz etse de, soğuk, çelik gibi neden-sonuç ilişkilerinin hüküm sürdüğü Newton'vari bir saat makinesi dünyasına sıkıca demirlenmiş durumdayız. Çocuk, düz sokaklar ve sıralar hâlinde dikilmiş ağaçlar arasında büyür. Birbirine dik açılarla yerleştirilmiş dik yapılar arasında. Ve çocuğun düzgün, küçük bir çizgiye dönüşmesi beklenir.

İnsan yetişkinliğinin modeli ekonominin genişlemesi olur: sürekli büyüyen bir ego. Birleşerek değil, edinerek büyümek. Nihayetinde bizi var olan her şeyin parçası olduğumuz bilincinden koparan bir çarpıtma.

Öte yandan, insanın dönüşümü için — oluş, yaşlanma ve ölüm için — benzetmelerimizi doğada ararız. Tomurcuklanan ağaçlarda, sonbaharın dökülen yapraklarında ya da ilkbaharın çözülen karlarında. Burada insan organizmasının karmaşıklığı için, canlıların etkileşimi için bir model buluruz. Burada, denizin deniz olduğu ya da bir ağacın ağaç olduğu gibi insan olmanın hissine bağlanmayı öğrenebiliriz. Burada demokrasinin düz ve verimli bir çizgiden çok daha fazlası olduğunu deneyimleyebiliriz — yaşam veren güçlerin birbirine dokunduğu bir dokudur o.

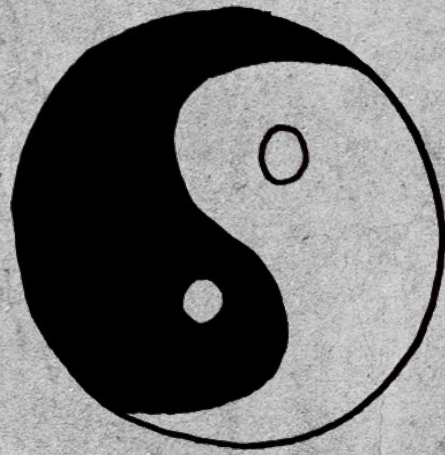
Farming good things
takes time

Yetiştirme

Durup iç seslerimizi dinlemeye, her hikâyenin, her düşüncenin, her duygunun büyümesine ve birbirine yankılanmasına izin vermeye zaman ayırmaya cesaret ediyoruz — kendimizi yetiştiriyoruz. Bu ortak görevimiz ve ortak sorumluluğumuzdur; cesaret, sabır ve insan deneyiminin her bireyin sesini duyurabildiği bir geleceğin en güçlü güvencesi olacağına duyulan inancı gerektiren bir görev.

Dünyada insani olanı korumakla ilgilidir bu. Sanatın, edebiyatın ve açık diyalogun toplumlarımızda merkezi bir rol oynamasına izin vererek demokrasinin boş bir kaba indirgenmemesini, aksine yaşamla, yaratıcılıkla ve anlayış için süregelen bir çabayla dolmasını sağlayabiliriz. Durmaya, sorgulamaya ve dinlemeye — hem kendimizi hem birbirimizi — cesaret edemezsek, demokratik ruhu, ortak karşılaşmalarımızdaki o eşsiz potansiyeli yetirme riskiyle karşılarız. Bu yalnızca kuramsal bir mesele değil, her bireyin deneyiminin ve her yeni sorunun daha zengin, daha nüanslı ve daha canlı bir demokrasiye katkıda bulunduğu ortak geleceğimizin sorusudur.

There is goodness in
every badness

There is badness in
every goodness

Ayrımlaştırma

Kamusal alanın çeşitliliği demokrasinin bir nişanesidir ve bu çeşitlilik "seslerin" sayısını azamiye çıkararak değil, seslerin ayrımlaştırılmasına değer vererek güvence altına alınır. Yani kamusal alanın yalnızca kitle medyası ve internetle özdeşleştirilmesini kabul etmeyerek. İnsanlığın yavaş, derinden düşünülmüş anlarında, sağlam, esnek ve canlı bir demokrasinin temelini buluruz. Burada birbirimizle kendine özgü deneyimleri ve duyguları olan biricik bireyler olarak karşılaşırız; kesin yanıtlar aramak yerine soru sormaya cesaret ettiğimizde ortaya çıkan yaratıcı potansiyelden ilham almamıza izin veririz. Yerleşik olanı sorgulamak, denetlenemez olanla yüzleşmeye cesaret etmek, yalnızca entelektüel söylemimizi zenginleştirmekle kalmayıp insanlar arasındaki ortak bağı da güçlendiren bir eylemdir.

Demokrasi, kararların diyaloga yer bırakmadan alındığı ve geleneksel değerlerin hızlı, kişisizleşmiş süreçler tarafından dışlandığı katı, mekanik bir yapıya hapsolabilir. Bu, vatandaşlığın yaşayan, sürekli değişen boyutunu ortadan kaldırır. Demokrasiye daha geniş bir perspektiften bakıldığında, bunun yalnızca bir karar alma mekanizması olmadığı, insan deneyiminin tüm çeşitliliğiyle dolmayı bekleyen boş bir kap olduğu açıkça görülür.

Alle sind
willkommen

tutti* sono
benvenuti*

DEMOCRACY

مرحباً بك

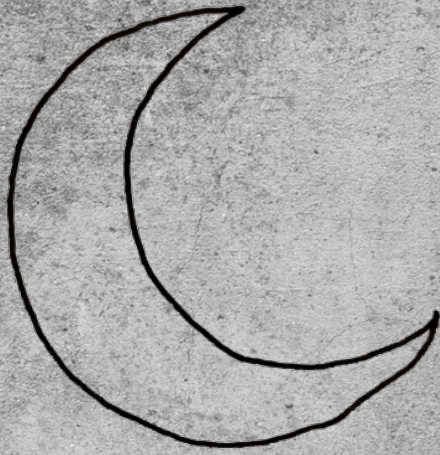
Alla är
välkomna

Boş Alan

Demokrasinin doğuşunda yöneticiler için bir yer yoktu — yalnızca konuşma ve tartışma için açık bir alan. Bugün, birlikte yaşamının yeni biçimlerine dair fikirlerin sürekli yaratılıp müzakere edilebildiği bir Boş Alan'a acilen ihtiyacımız var. Demokrasinin doğuşunda aynı zamanda "stadion" da vardı. Kısa kenarlarından biri açık olan bir yapı. Bu mimari ayrıntı, pratik bir çözümden çok daha fazlasını taşır — derin bir simgesel anlam barındırır. Stadion, mekânın kendisinin ötesinde bir şeyin var olduğuna işaret eder: bir manzara, bir kutsal alan, bir yön. Koşucu her daim orada duran ufka doğru ilerler; bu bir tuzak değil, hareketin, özlemin ve özgürlüğün bir ifadesidir. Stadionsa insan kozmosun bir parçasıdır, ondan ayrı değil. Yarışır, ama tanrılarla, seyircilerle ve toprakla birlik içinde. Burası, sömürünün değil, etkileşim içinde tanınan bireyselliğin mekânıdır. Roma'da daha sonra farklı bir şey ortaya çıktı: dairesel ve kapalı "arena." Seyirci kuşatır, iktidar çevreler — her yerde gözler, ama çıkış yolu yok. Arena, katılımı değil, boyun eğmeyi ve mücadeleyi yaratır. Şiddetin ritüelini sergilemek için hukukun askıya alındığı bir yer — iktidarın aynı anda hem yargıç, hem seyirci hem de şiddetin yaratıcısı olduğu bir yer.

Bugün modern kültürdeki söyleşiler stadionsa taşınmış gibi görünüyor. Tüm çeşitliliğiyle bu söyleşiler artık kutuplaşmış tutumlarla dolu; tutku, mücadele, nefret, sevgi, merhamet, hor görme, korku, umut, kaygı duygularıyla yüklü. Boş bir alanın yokluğu bizi nasıl etkiliyor?

Bir alana ihtiyacımız var — kimsenin işgal edemeyeceği boş bir alana (yönetim organları, medya, ekonomik çıkarlar, siyasi gündemler...). Paylaşılan, özgül ya da biricik deneyimlerin ve hayal edilen dünyaların karşılıklı, sonsuz bir öğrenme sürecinde yoğunlaştırılıp yeniden müzakere edilebildiği bir alan.

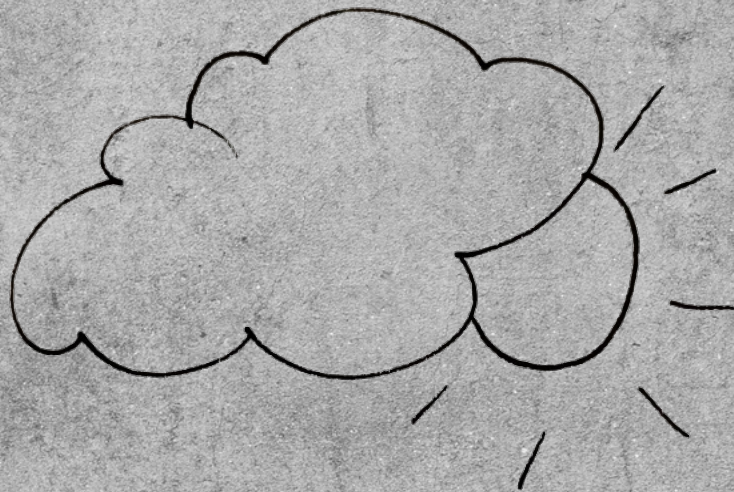
How gracefully you
let go things
not meant for you

Zarafet

Yalnızca kusurlu olanla, aklın tanımlayamadığıyla yüzleştığımızda mi zarafeti yaşamlarımıza taşıyabiliriz? Çünkü nasıl düşüneceğimizi, nasıl hareket edeceğimizi ya da kaçınılmazı nasıl savuşturacağımızı anlatan kılavuzların sunduğu yüzeysel yanıtların ötesine baktığımızda — gerçekte ne biliyoruz? Doğru kişiyle evlendiğimizi nasıl biliriz? Çocuklarımız için doğru okulu seçtiğimizi? Bu bankanın emeklilik fonlarımızı en iyi şekilde yöneteceğini? Yaşamı tanımlayan kararların neredeyse tamamını "bilmemek" temelinde vermek zorundayız.

Ama kimse iyi yaşamının, zarafeti yaşamımıza taşımanın kılavuzunu yazamaz. Ve zihnimizi sürekli meşgul eden temel soruyu harekete geçiren tam da budur. Paradoks şu ki, o soruyu yanıtlamanın imkânsızlığı, iyi yaşamının yollarını keşfetmek için gereken alanın tam da kendisini açar. Tüm disiplinlerin yetersiz kaldığı o boşlukta — mimarinin sakinlerine uymadığı, ekonominin kıtlığa dayanmadığı, dinin kendi mensupları tarafından açıklanamadığı ve teknolojinin kendi ilkelerinin çok ötesinde işlediği o boşlukta — insan olmanın bir sanat olduğu açığa çıkar. Yaşamın önemli olaylarının yaşandığı, anlamın ve zarafetin bulunduğu yer de işte o boşluktur.

Demokrasi bu boşluğu açık tutmaya çalışır — kararları ve yanıtları konusunda hiçbir zaman fazla emin olmamaya, her şeyin yarın farklı olabileceğini her zaman kabul etmeye, yaşamı ve öngörülemeyen olaylarını yakından dinlemeye çalışır.

The things we
look for...

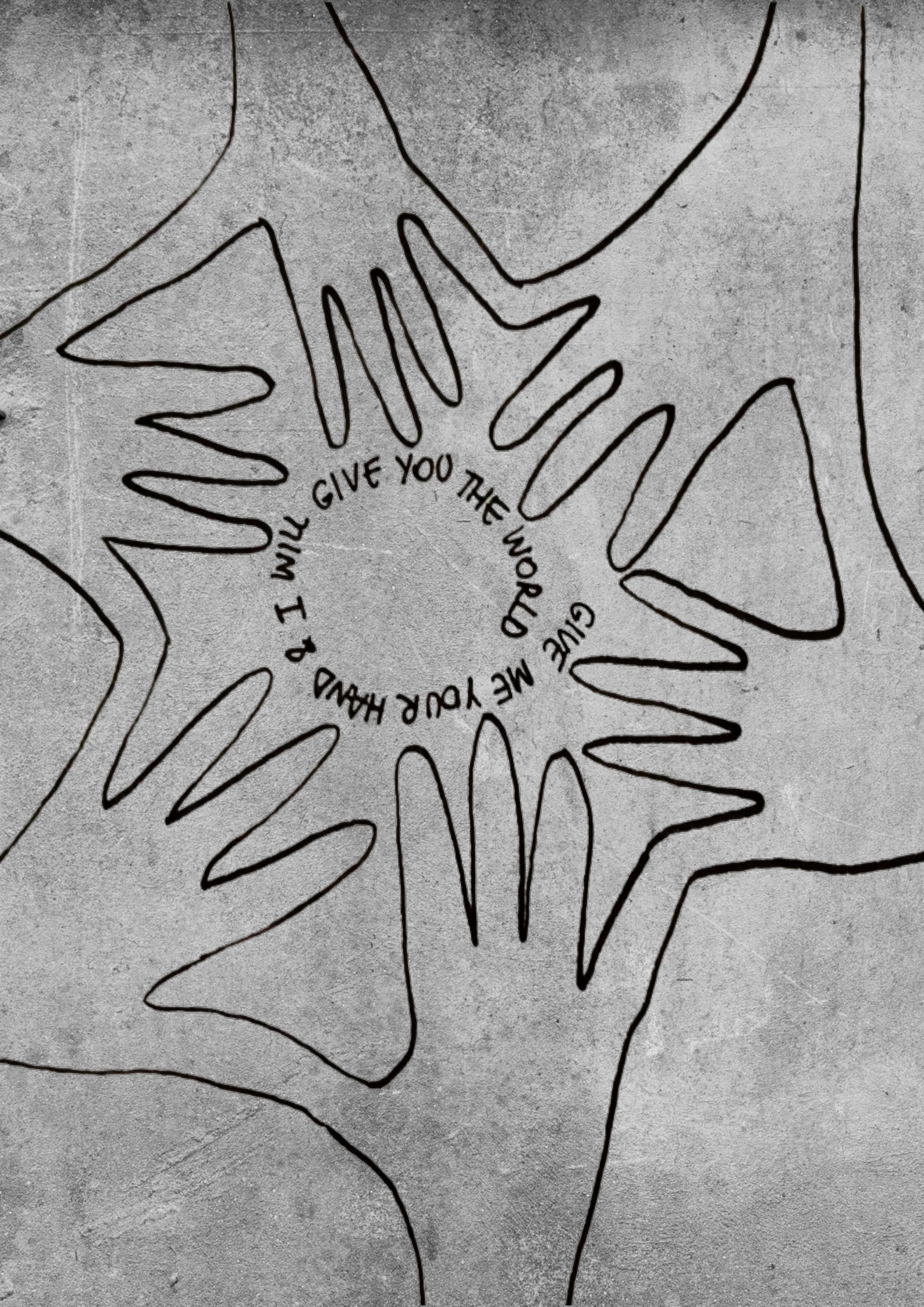
Umut

Umut, dönüştürme ve değıştirme gücüne sahip bir kuvvettir. Umut, dünyayı görmenin yeni yollarını açar; zira sonuçta umut — gerçekliğı reddederek ondan koparılmış umut — hakikatin kendini açığa vurduğu bir biçimdir. Umut olmadan hakikat düşüncesi neredeyse tasavvur edilemez olurdu; ve varoluşu kusurlu olarak kabul ettikten sonra, salt kabul edildiğı için onu hakikat olarak sunmak, tüm gerçek dışılıkların en büyüğü olurdu.

Umut, dünyanın olduğu hâliyle mantığıyla ilgilenmez. Umut, her şeyin köklü biçimde değışebileceğı inancıyla taşınır. Bir zamanlar kutsalı sıradandan ayıran ve birincisini arı tutmaya çalışan büyüünün bir torunu olarak umut, artık dünyanın olduğu hâliyle mantığının geçerli olmadığı özerk bir alanı temsil eder. Bu nedenle umut, farklı olma hakkında ısrar eder. Bunu yaparken, gündelik yaşamımızın ötesine geçen bir deneyim aracılığıyla daha yüksek bir hakikate kısaca göz attığımız bir olasılıklar alanı açar.

Umut, tüm dünyevi araçsal akılcılığın ötesinde durur; halihazırda var olanın ötesinde olası bir dünyayı aydınlatır.

Umut demokrasiyle bağlantı kurar: demokrasi önceden belirlenmiş bir umutta ısrar etmez, daha iyi bir gelecek için her zaman açık ve yaratıcı olmayı vaat eder. Demokrasi, nasıl yapılacağına dair hakikati fazla kesin biçimde bulmuş olduğunu iddia etmeksizin, insanların barış içinde birlikte yaşamasına duyulan umuda dayanır.

A hand-drawn starburst graphic on a textured, greyish background. The starburst is composed of several elongated, pointed shapes radiating from a central circle. The central circle contains the text "GIVE ME YOUR HAND & I WILL GIVE YOU THE WORLD" written in a circular path. The drawing is done in a simple, sketchy style with black outlines.

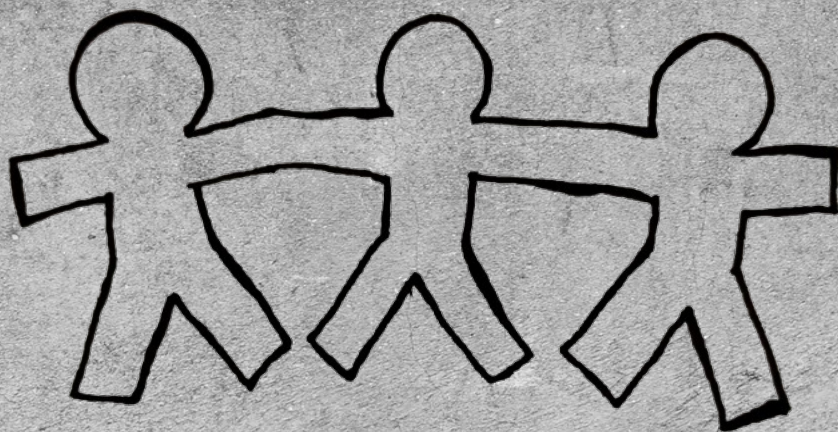
GIVE ME YOUR HAND & I WILL GIVE YOU THE WORLD

Birlik

Dünya, benzerliğin değil, çoğul farklılığın dünyasıdır. Asıl mesele, böyle bir dünyanın birliğini dile getirmektir. Ancak bunun yerine, birlikte yaşamının yeni yollarını hayal etmekten çok dünyanın sonunu, distopik vizyonları tasavvur etmek bizim için daha kolay geliyor. İnsanı çoğu zaman sabit bir doğaya sahip olarak görürüz — sanat, bilim ve teknoloji üretmeye muktedir — ve geleceğin insanların tıpkı bizim gibi olacağını, yalnızca daha fazla aygıt ya da daha gelişmiş araçlara sahip olacağını hayal ederiz. Bu bir illüzyondur: kendi yaşam biçimimizi evrenselleştiririz ve bu, kendimizin ötesinde bir şey hayal etmeyi zorlaştırır. Sorun tam da budur: her şeyin çökmesini kolaylıkla hayal edebiliriz, ancak mevcut kültürel biçimimizin ötesini düşünmekte güçlük çekeriz. Oysa bu dünya, kurumsal finansın dünyası değildir; uluslararası telekomünikasyonun ya da "Batı"nın dünyası da değildir.

Kimliği, çevremizdeki dünyadan bağımsız olarak kim olduğumuzu tanımlayan sabit bir çekirdek olarak görürsek, kimlik bir niteliğe dönüşme riskiyle karşılaşır — sahip olunan, bireye ait olan, bir mülk ya da hak gibi bir şeye. Aynı zamanda tehdit edilebilen ya da "çalınabilecek" bir şey hâline gelir; bu da insanları çoğu zaman kimliklerini başkalarına karşı savunma ihtiyacı duymaya iter. Modern ulus-devletin mantığı budur: her vatandaşın diğer her vatandaş gibi olması beklenir — bireysellikte değil, yükümlülüklerde (sorumluluk sözcüğü nadiren kullanılır) ve haklarda. Devlet, eşitliğin toplumsal sözleşmesini mümkün kılmak için benzerliği talep eder. Farklılığı ya da çeşitliliği teşvik etmez. Ancak bu gerçevede kimlik, karşıtlıkla tanımlanan statik ve sınırlı bir şeye indirgenir — "onlara" karşı konumlanan bir "biz."

Oysa sen, ben ve diğerleri zaten aynı olsaydık, ne hakkında konuşurduk? Ne tür bir söyleşi olanaklı olurdu? Ancak farklı şeyler getirerek — deneyimler, gözlemler, beceriler — bunlar ortak bir şeye dönüşebilir. Latince com ("birlikte") ve munus ("armağan") sözcüklerinden türeyen "topluluk" kelimesi yalnızca "birlikte yaşamak" değil, daha ziyade "birlikte vermek" anlamına gelir. Topluluklara ait oluruz çünkü her birimiz, farklılığımızla, verecek bir şeye sahibiz. Topluluk içindeki kimlik bu nedenle özünde ilişkiseldir. Biz, kolektif yaşamın karşılıklı alışverişinde nerede durduğumuz sayesinde kim olduğumuzu biliriz.

Responsibility
is shared

Sorumluluk

İnsan sorumluluğunu haklardan hareketle değil, farklı bir dilsel anlayışa dayandırarak savunmanın daha olumlu bir çerçeve sunacağı ileri sürülebilir. Bu yaklaşım, bir ayrışma değil, bir dokuma birlikteliği betimler. Sorumluluk karşılıklılığa ve özen göstermeye kapı aralar, ilişkileri güçlendirir. Haklar ise bizi çatışma hâline sürüklemeye ve aramıza sınırlar çekme riskini taşır.

Başlıca Avrupa dillerinin dünyayı ikili karşıtlıklara bölme eğilimi vardır. Bu, sorumluluk, ödev, erdem ve ahlak gibi sözcüklerin neden bu denli olumsuz çağrışımlar kazandığını açıklamaya yardımcı olabilir — bunlar haklara karşı konumlandırılarak algılanır; yani bizden bir şeyin alınmasına yönelik bir tehdit olarak görülür. Oysa yerli kültürlerin pek çok dilinde bu tür sözcükler, "sorumluluğun" ilişki içinde olduğumuz her şeye gösterilen özeni ifade ettiği yaşayan bir ilişkiyi dile getirir.

Sorumluluk, bir hakkın aksine, irademizden bağımsız ve nesnel olarak tanımlanabilir — her ne kadar dünya öyle bir yer olsa da ki bazen tüm sorumluluklarımızı aynı anda yerine getirmenin imkânsız olduğu durumlarla yüzleşiriz. Örneğin ailemize bakma sorumluluğumuz olabilirken aynı zamanda iş yükümlülüklerimizi yerine getirme ya da ihtiyaç içindeki birine yardım etme sorumluluğumuz da olabilir. Bu sorumluluklar çatıştığında, bizi etik bir tercih yapmaya ve dolayısıyla bir sorumluluğu diğeri lehine göz ardı etmeye zorlar. Etik eylemin trajik boyutu budur.

Bir toplumdaki toplumsal huzursuzluk ve uyumsuzluğun derecesi, insanların bu tür çatışmalarla ne sıklıkta yüzleştiğiyle ölçülebilir. Bireylerin sık sık böyle seçimlerle karşılaştığı bir toplumda daha derin bir yapısal dengesizlik vardır. Uyumlu bir toplumda farklı sorumluluklar arasındaki çatışmalar nadir olurdu; zira toplumsal yapı, kaçınılmaz sorumlulukların tanınması ve temel insani ihtiyaçların karşılanması üzerine inşa edilirdi.

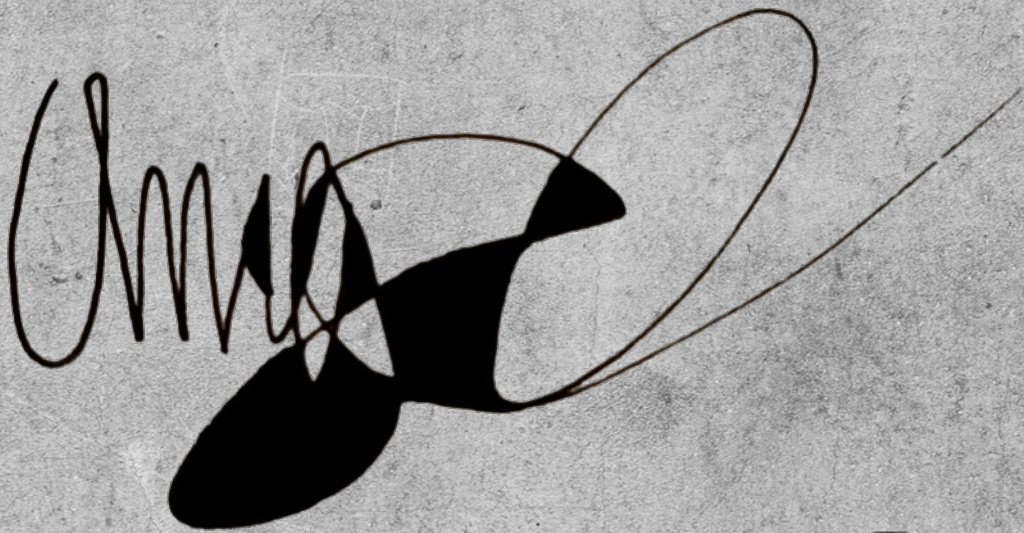
Bu tür toplumlarda diğer insanlarla, doğayla ya da toplumsal bağlamla ilişki, rekabet alanı değil kolektif yaşamın temeli olarak görülür. Her eylemin bütünü etkilediğine dair bu farkındalık, bizi eşitliğin, topluluğun ve birbirimize özen göstermenin demokratik ideallerine yaklaştırır.

Öngörülemeyen

"İdiot" sözcüğü aslında hiç de genel anlamda aptal biri anlamına gelmiyordu. Sonraki yorumlarda onu yanlış anladık. Bir zamanlar bu sözcük, beklenenle sınırlı kalmak yerine öngörülemezliğe açık birine işaret ediyordu. "-iot" eki kabaca "kişinin geldiği yer" anlamına gelir. Örneğin Kıbrıslı (Cypriot) Kıbrıs'tan, vatansever (İngilizce "patriot"; Yunanca "patéras") vatandan gelir. "İd" sözcüğü, çoğunlukla yansıtıcı benliği ifade etmek için kullanılan "ego"nun karşısında, yansıtıcı olmayan benliği ifade eder. Dolayısıyla "idiot", kendinden gelen, yansıtıcı olmayan biri anlamına gelirdi. Benzer biçimde, "bilge kişinin fikirleri yoktur" diyen Çin bilgeli özdeyişi, dünyayı tüm kavramların öncesindeki bir tutumla, bilinmeyen ve öngörülemez farkındalığının bilinen ve öngörülen farkındalığının önüne geçtiği, dünya imgesinin önceden edinilmiş fikirlere uydurulmadığı bir yaklaşımla hayal eden bir kişiyi çağırır.

Tıpkı Dostoyevski'nin Budala romanındaki Prens Lev Mışkin gibi — dünyada silahsız bir açıklıkla, ironi ya da çıkar hesabına dokunulmadan ilerleyen bir karakter. Başkalarıyla filtresiz buluşur; rollere ya da beklentilere değil, öngörülemezliğe yanıt verir. Varlığı huzursuzluk yaratır çünkü bir yere yerleştirilemez — iktidarın ya da performansın mantığına uymayı reddeder. O, eski ve kutsal anlamda bir idiottur: önceden edinilmiş fikirler olmaksızın içinden gelen, ideoloji tarafından biçimlenmemiş, kırılmalardan korkmayan biri. Akılcı bir çağ için imkânsız bir figür — ve tam da bu yüzden yeniden keşfedilmesi gereken zorunlu bir figür: önceden belirlenmiş değil, tüm insanların her zaman yeni ve açık karşılaşmalarına açık bir geleceğe kapıyı aralayan demokrasi.

ONLY THIS TIME
PLACE
FACE
SPACE

Biriciklik

Avrupa'nın eşitlik anlayışı, soyut ve genel hâliyle her bireyin taşıdığı bireyselliği ve biricikliği ortadan kaldırır. Farklı deneyimlerin kendine özgü niteliklerini yitirmeden buluşabildiği ortak bir alan bulmakla ilgilidir bu — insanlar arasındaki kültürel alışverişin, birbirlerini her durumda eşit olarak değil, ilginç, gizemli, saygıyı hak eden, dokunaklı, sinir bozucu, korkutucu ve evrensel anlamda dokunulmaz olarak gördükleri bir yer. Tüm düzensizliği ve öngörülemezliğiyle etkileşimin gerçekleştiği bir yer. Başkalarına duyulan bu tür bir ilgi, herkesin benimsemesi gerektiğine — ya da zorlanacağına — dair bütünüyle formüle edilmiş her fikirden, asimilasyona yol açan her fikirden çok daha güvenilir bir demokrasi güvencesidir.

Kültürel alışverişin demokratik gerçekliğimizi biçimlendirmedeki katkısını göz önünde bulunduruyoruz — birlikte yaşamayı seçmediğimiz insanlarla yan yana yaşamayı da kapsayan bir gerçeklik bu. Dünyanın her yerinden insanlar Avrupa ülkelerinden herhangi birine gelip farklı topluluk biçimlerine ilişkin biricik deneyimlerini ve çeşitli hikâyelerini paylaştığında, biricik perspektiflerin dinamik bir karşılaşması gerçekleşir.

Her bağlamda tüm özelliklerini "eşit" etiketinin altında sınıflandırmak zorunda kalan bir kişi, başkalarına gösterecek bir yüzü kalmama riskiyle yüz yüze gelir. İnsanların buluşmaya ve birbirleriyle konuşmaya cesaret ettiği bu somut ve dinamik etkileşim, asimilasyonun ötesinde yaşayan bir demokratik sistemin gerçek temelini oluşturur.

B. AVRUPA'DA

DEMOKRASİ

YAŞAMINDAN

KISA KESİTLER

GÖÇ GÜZERGÂHLARI BOYUNCA – AVRUPA'DAN ÇEŞİTLİ SESLER

Avrupa yalnızca üye devletlerin bir toplamı değildir; demokrasiyi nasıl yeniden biçimlendireceğimiz ve canlandıracağımız sorusunu ortaya koyan ortak zorluklara sahip ortak bir yaşam alanıdır. Özellikle göç meselesi — savaş, süregelen neo-sömürgeci sömürü ve iklim değişikliği bağlamında — "Avrupa"ya evrensel sorular yöneltmektedir: Bir bütün olarak Avrupa bu zorluklara demokratik biçimde nasıl tepki veriyor? Küresel sorumluluğa katkımız ne? Hangi iyi uygulamaları uluslararasılaştırabiliriz? Çözümlerin egemen söylemlerde bulunamayacağı giderek daha açık hâle gelmektedir: "Avrupa devletleri, aşırı sağ tepkilere karşı duramayan neoliberal bir yaklaşımı sürdürürken, toplumsal hareket örgütleri yerel ölçekte sosyal adalet için mücadele etmiştir" (Pajnik ve diğerleri, 2025, s. 175).

Avrupa genelindeki çeşitli giriş ve göç güzergâhları üzerindeki ülkelerden ortak kuruluşlarımız, kendine özgü güçleri ve iyi uygulamalarıyla projeyi zenginleştirerek çok sayıda içgörü sunmaktadır. Bu çeşitlilik, kapsayıcılık ve çeşitliliğe odaklanarak daha geniş bir toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlam yelpazesine yanıt veren yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasını teşvik etmektedir. Avrupa'yı, demokrasiyi bir kavram olarak çözümleme yaklaşımımızla örtüşen "çeşitlilik içinde birlik" vizyonu olarak yeniden canlandırmak istiyoruz.

Aşağıda Türkiye, Yunanistan, İtalya, Almanya ve İsveç'teki kurumlarda çalışan ilham verici kişilerin son derece çeşitli seslerini bulabilirsiniz. Hepsinin ortak gerçekliği, kırılgan gruplarla çalışmaktır — çoğunlukla bu Avrupa ülkelerinden birine özgür bir kararla değil, köken ülkelerindeki yaşamın artık katlanılmaz hâle gelmesi nedeniyle gelmiş insanlarla. Bu insanlar "Avrupa"yı sabit bir kavram olarak sorgulamakta ve aynı zamanda çeşitliliği yaşama sorusunu gündeme taşıyarak onu zenginleştirmektedir; herkes için özgürlük ve eşitliğin olduğu ortak bir dünyaya ilişkin acil sorular sormakta ve bu dünyada daha barışçıl bir arada yaşamının yollarına dair itici güçler sunmaktadırlar.

Ortak kuruluşlarımız, bu zorlukları ve fırsatları kavramış olmakla birbirlerine bağlıdır; "profesyonel ücretli çalışma"nın çok ötesine geçerek Avrupa değerlerini demokrasi bağlamında güçlendirmenin yaratıcı ve çoğu zaman alışılmışın dışındaki yollarını sergilemektedirler.

TÜRKİYE'DEN STK "GENÇ HAYAT VAKFI" —

FINDIK BAHANE

Genç Hayat Vakfı, mevsimlik tarım işçiliği döngüsünde büyüyen çocukların hakları ve yaşam koşullarına ilişkin derin kaygılarından hareketle "Fındık Bahane" projesini hayata geçirmiştir. Projenin temel amacı, fındık hasadı mevsiminde ailesiyle birlikte hasat bölgelerine gelen çocukları yoğun çalışma riskinden uzak tutmak, çocuk işçiliği konusunda yerel ve ulusal farkındalığı artırmak ve mevsimlik tarım işçisi ailelerin kendi memleketlerinde kalıcı işlere kavuşmasını desteklemektir. Tüm bunların yanı sıra proje, farklı topluluklar arasındaki önyargıları kırmayı, toplumsal kapsayıcılığı güçlendirmeyi ve bir arada yaşam kültürünü beslemeyi de hedeflemektedir.

Fındık Bahane, çocuğu merkeze alan bir yaklaşımla hem mevsimlik tarım işçisi ailelerinin hem de yerel ailelerin çocuklarına yönelik yaz okulları kurmuştur. Bu okullar aracılığıyla çocuklar hasat döneminde destekleyici bir eğitim ortamına kavuşmakta, örgün eğitimdeki aksaklıklar telafi edilmekte ve farklı kökenlerden gelen çocuklar arasında anlamlı bir toplumsal kaynaşma sağlanmaktadır. Vakıf bu çerçevede, Suriyeli, yerel ve güneydoğulu ailelerin çocuklarına yönelik eğitim programları geliştirmiş; akademik gelişimi desteklerken çocuklar arasındaki toplumsal bütünleşmeyi de güçlendirmiştir. 2014'ten bu yana Düzce'nin Akçakoca ilçesinde sürdürülen bu çalışmalar kapsamında iş arabaları, ebeveynler ve yerel yetkililerle çeşitli toplantılar gerçekleştirilmiştir. Son iki yılda toplam 609 çocuğa yönelik kapsamlı eğitim programları düzenlenmiş; yaz okulları farklı üniversitelerden 109 gönüllü öğrenci ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan 12 öğretmenin katkısıyla yürütülmüştür.

Genç Hayat Vakfı, saha çalışmalarını üretici boyuta da taşımıştır. Büyük fındık ihracatçılarından Balsu ile doğrudan çalışan 585 bahçe sahibine eğitim verilmiş; Akçakoca kaymakamı ve 18 köy muhtarıyla iş birliği içinde 1.097 aileyle odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Aileler ve çocuklar sağlık taramalarından yararlanmış; gıda, giyim ve kırtasiye destek paketleri dağıtılmıştır.

Proje aynı zamanda STK'lar, yerel yönetimler ve akademisyenler için bir farkındalık ve kapasite geliştirme platformu işlevi görmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği ve çocuklar üzerindeki etkileri konusunda bilgi paylaşımını teşvik eden Fındık Bahane, bu alanda politika ve uygulama geliştirmeye de katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Ailesiyle birlikte hasat bölgelerine gelen çocuklar, yoğun çalışma riski altında temel ihtiyaçlardan yoksun koşullarda yaşamakta; okul yılının üçte birinde eğitimlerine devam edememekte, bir kısmı ise okulu tamamen bırakmak zorunda kalmaktadır. Bu çocukların eğitimden kopma riski giderek artmaktadır. Dicle, hasat bölgelerinden biri olan Sakarya'da tanıştığımız ve bu döngünün içinde yer alan çocuklardan yalnızca biridir.

Dicle'nin dokunaklı videosunu izleyin: https://www.youtube.com/watch?v=Yd-kN_jH89U

TÜRKİYE'DEN STK "GENÇ HAYAT VAKFI" — ANLAMLI GENÇLİK KATILIMI

Her şey çöktüğünde geride kalan en kıymetli şey, birlikte yeniden inşa etme iradesidir. Hatay'da bir genç şöyle dedi: "Bu şehirde doğdum, burada büyüdüm; ama enkazdan sadece moloz çıkmadı — düşler de çıktı." O cümle, geride kalan her şeyin özü gibi hissettirdi. Yıkıntıların altından çıkan düşler, yeniden kurulan bir yaşamın en sağlam temeli olabilir mi? Peşine düştüğümüz soru buydu. Çünkü gençlerle yeniden başlamak, yalnızca bir destek programı uygulamak değildir — demokrasiyi en kırılğan olduğu yerde beslemektir.

Şubat 2023 depremi yalnızca binaları değil, toplumsal bağları da paramparça etti. Aileler dağıldı, okullar savruldu, dostluklar yarım kaldı. Bir genç, depremin önceki gecesini arkadaşlarıyla geçirdiğini, sabah olduğunda ise hiçbirinin hayatta olmadığını anlattı. Artık okula gitmek istemiyordu; çünkü okul artık yalnızca bir bina değil, acıya açılan bir koridordu. Ama haftalar sonra, aynı genç mahallesinde çocuklar için oyun etkinlikleri düzenleyen bir gruba katıldı. Böyle zamanlarda gençler yalnızca destek beklemez; başkalarının iyileşmesine yardım eden güce dönüşür.

Bugün, "gençlerin katılımı" diye adlandırdığımız şeyin çok farklı bir yerde durduğunu biliyoruz. Gençleri dinlemek, onlara sembolik roller vermek ya da önceden planlanmış etkinliklere dahil etmek artık yeterli değil. Göstermelik katılımın sınırlarını gördük. Genç Hayat Vakfı'nın yaklaşımı bu farkındalık üzerine kuruludur. Artık gençleri süreçlere "dahil etmek" değil söz konusu olan — onların sahip, sürücü ve değişim yaratıcısı olduğu alanlar kurmaktır. Bu yüzden "gençlerin katılımı" daha derin, daha eşitlikçi ve daha özgün bir şeye evrildi: anlamlı gençlik katılımı.

Sahadaki en somut ifadesi Gençlik Danışma Kurulu'dur (GDK). GDK'lar gençlerin yalnızca fikir bildirmediği, fikri hayata geçirdiği bir alan sunar. Sorunları tanımlarlar, çözümler tasarlarlar ve çalışmalarını toplulukları ile paylaşırlar. Bunu yaparken seslerinin ağırlık taşıdığını hissederler. Katılım bir davet olmaktan çıkar; bir hak ve sorumluluk hâline gelir.

Adıyaman'da 16 yaşında bir genç şöyle dedi: "Okulu bırakıp vinç operatörü olmak istiyorum." Bu yalnızca bir meslek seçimi değildi — yeniden ayağa kalkma, para kazanma, hayatta tutunma içgüdüsyüdü. Hemen yanıt vermedik; çünkü o cümlenin arkasındaki tüm söylenmemiş acıyı duyabiliyorduk. Ama daha sonra aynı genç, GDK etkinliklerinde fotoğraf çekmeye başladı ve küçük bir mahalle sergisi düzenlenmesine öncülük etti. Adımlar birbirine eklendi.

Hatay'da bir başka genç şöyle dedi: "İlk kez herkes sustı ve yalnızca benim konuşmamı bekledi." O sessizlik hepimizde kaldı. Yalnızca söz verilmesi değildi bu — onurla görülmekti. Demokrasi yalnızca oy vermek değildir; duyulmak, tanınmak ve değer görmektir. Bu yüzden Genç Hayat Vakfı, gençlerin topluluk sorunlarını gözlemleyip kendi çözümlerini tasarladıkları aktif vatandaşlara dönüşmelerini mümkün kılan bir model olan Sivil Katılım Projesi'ni (Civic Involvement Project - CIP) de geliştirdi. CIP aracılığıyla katılım, tek seferlik bir fırsattan sorumluluk alışkanlığına dönüşür.

Görünmez hayatlardan gelen bu gençler artık kamusal söyleşilerde sesini yükseltmekte, bir zamanlar sessizce katlandıkları sorunlara çözümler önermektedir. Katılım, onlara "sunulan" bir şey olmaktan çıkarak doğal biçimde sahiplendikleri bir şeye dönüşür. Bu dönüşüm toplumsal dokuya umut aşılar. Yeniden başlayan derslerde, yeniden filizlenen dostluklarda, uzun suskunluklardan sonra yeniden konuşan çocuklarda görünür olur.

Bu alanlar bazen bir oyun atölyesi, bir topluluk sergisi ya da yerel karar alıcılarla bir buluşma biçimini alır. Ama her zaman gençler yalnızca katılımcı değil — lider, tasarımcı ve başkaları için cesaret kaynağıdır. Gençlik, edilgen kılındığında yalnızlaşır. Ama özne olarak güçlendirildiğinde dönüştürücü bir güce dönüşür.

Ve belki de en önemli gerçek şudur: gençlerin katılımı yalnızca gençleri güçlendirmekle ilgili değildir — toplumun aynaya bakmasına da yardımcı olur. Bir çocuk "Oynayamazsam, hâlâ çocuk muyum?" diye sorduğunda, bu yalnızca pedagojik değil ahlaki bir sorudur. Oyun alanları kurmadan derslikler inşa ederek bir toplumu iyileştiremeyiz. Ses vermeden destek sunarak gençleri güçlendiremeyiz. Birlikte konuşmadan, birlikte karar almadan, birlikte hareket etmeden birlik inşa edemeyiz.

Toplumun en ücra, çoğu zaman en görünmez köşelerinde büyüyen gençlerle birlikte katılımı dokumak yalnızca gençlik çalışması değil — demokrasinin kendisini yeniden tanımlamaktır. Ve o tanım görkemli bildirilerde değil, küçük, gerçek, yaşanmış anlarda yazılır. Çünkü demokrasi yalnızca güçlülerin karar verdiği bir sistem değil — herkesin konuşabildiği, herkesin katkıda bulunabildiği bir sistemdir.

Ve bunu birlikte inşa edebiliriz. Tarlada çalışma riskiyle büyüyen çocukla, konteyner sınıfta öğrenen gençle, farklı bir dilde düş kuran mülteci ile kardeşini kaybetmiş ama susmayı reddeden genç ile... hepimiz birlikte. Çünkü bu yalnızca onların hikâyesi değil — hepimizin hikâyesi. Ve bu hikâye gerçek bir eşitlikle yazıldığında, umut sonsuz olur.

Daha fazla bilgi için Genç Hayat Vakfı: <https://www.genchayat.org/>

YUNANİSTAN'DAN "THESSALY ÜNİVERSİTESİ" – YÜRÜRKEN DEMOKRASİYİ ÖĞRENMEK VE ÖĞRETMEK

Son yıllarda uluslararası alanda demokrasi ve demokratik değerler konusunda çok sayıda seminer, atölye çalışması, ders, konferans ve çeşitli etkinlik düzenlenmiştir. Erasmus programları ve diğerleri dahil pek çok Avrupa Birliği programı, demokrasinin öğretimi ve öğrenimi meselesini ele almaktadır. Bu durum, Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunun — ve yalnızca bunların değil — demokratik değerlerin öğretimi ve öğrenimini temel bir eğitim hedefi olarak benimsediğini ortaya koymaktadır. Aynı görüş, Avrupa Konseyi (2023) ve UNESCO (2016) gibi toplumsal ve eğitimsel konularla ilgilenen uluslararası kuruluşlar tarafından da desteklenmektedir. Bunun yanı sıra demokratik değerler eğitimi, Birleşmiş Milletler'in (2015) tanımladığı biçimiyle 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin hedeflerini gerçekleştirmenin temel bir ön koşuludur.

Peki demokrasi ve demokratik değerler nasıl öğretilir? Kuşkusuz birbirinden farklı pek çok öğretim yaklaşımı vardır. Bir kısmı daha kuramsal bir zemine otururken, diğerleri katılımcıların demokrasi kavramını pratikte kavraması için ağırlıklı olarak deneyimsel etkinliklere başvurur. Yunanistan'daki Thessaly Üniversitesi Erken Çocukluk Eğitimi Bölümü'nde yürütülen ilgili bir ders kapsamında böyle bir deneyimsel yaklaşım hayata geçirilmiştir. Bu yaklaşım, yürüyerek gelişen bir öğretme ve öğrenme süreci olan peripatetik öğrenmeyi eğitimsel çerçeve olarak kullanmaktadır. Yaklaşım yeni değildir; antik Yunan'da ağırlıklı olarak Aristoteles'in Peripatetik Okulu aracılığıyla bilinmekte, sonraki yüzyıllarda ise çeşitli felsefi ve dinî okul ile gelenekler tarafından etkili bir öğretme-öğrenme çerçevesi olarak uygulanmaktadır.

Yürüyüşün katılımcıların zihinsel durumu üzerinde olumlu etki yaratan hoş bir iklim oluşturma becerisi; süresi boyunca sunulan çeşitli bilişsel ve toplumsal uyarıcıların işlenmesiyle birleşerek öğrenme sürecinin, özellikle de biçimsel olmayan ve informal biçimlerinin gelişmesi için etkili bir ortam oluşturmaktadır. Peripatetik öğrenmenin geliştiği açık alanlar, geleneksel eğitim mekânlarının aksine öğrenenlerin stresini azaltırken fiziksel hareket de zihinsel durumun iyileştirilmesinde bir katalizör işlevi görmektedir. Phillips'e (2018) göre yürüyüş, çevremizdekilere — insanlara ve nesnelere — yönelik farkındalığımızı ve etkileşimimizi besler. Legat (2008) ise özellikle kolektif biçimiyle yürüyüş aracılığıyla yalnızca bir mekânı tanımakla kalmayıp aynı zamanda bilişsel ve toplumsal gelişime zemin hazırlayan deneyimler kazanılabileceğinin altını çizmektedir. Bu deneyimler; çevre farkındalığı, iş birliği becerileri, demokratik değerler, kültürlerarası iletişim, empati ve etkin vatandaşlık gibi bir dizi toplumsal becerinin gelişimini kapsamaktadır.

Thessaly Üniversitesi Erken Çocukluk Eğitimi Bölümü'nün demokrasi öğretimine yönelik akademik dersi kapsamında hayata geçirilen bu eğitimsel yaklaşımda, on öğretmen adayı ile farklı ülkelerden aynı yaş grubundaki on sığınmacı, demokratik değerler ve demokratik sistemle ilgili bir dizi konuyu tartışarak sekiz yürüyüş turu gerçekleştirmiştir. Ele alınan konular arasında toplumsal eşitsizlikler ve toplumsal adalet, ayrımcılık ve ırkçılık, demokratik ve diktatöryel rejimler ile mülteci ve göç deneyimi yer almaktadır. Güzergâhlar, katılımcıların bu konuları tartışmasına zemin hazırlayacak uyarıcılar sunan noktalarda yürüyüş durakları içerecek biçimde seçilmiştir. Bu etkinlik; mülteci ve göçmen öğrencilerin devam ettiği şehirdeki İkinci Şans Okulu ile aynı şehirde genç sığınmacılara ev sahipliği yapan Arsis STK'sı ile iş birliği içinde gerçekleştirilmiştir (Vigklas, Magos, Alexopoulos, 2019).

Bir okulu ziyaret durağını içeren güzergâh, eğitim hakkını tartışmak için vesile olmuştur — bu hak, Afganistan, Pakistan ve Suriye gibi diktatöryel rejimlerle yönetilen ülkelerden gelen genç sığınmacılar için hiç de olağan sayılabilecek bir hak değildir. Benzer biçimde, büyük yoksulluk koşullarında bir Roman kampının bulunduğu bir mahalleden geçen güzergâh, demokrasinin toplumsal duyarlılık ve sosyal refahla doğrudan bağlantılı olup olmadığının tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Aynı bağlamda, eski bir Ortodoks Hristiyan kilisesinde yapılan durak, demokrasi ile din özgürlüğü arasındaki ilişki üzerine tartışmaları canlandırmıştır.

Demokratik değerler, pratikte demokrasi ve uygulanmasının önündeki engeller, demokrasinin sınırları ve demokratik bir vatandaşın nitelikleri tüm yürüyüş güzergâhlarında tartışma konusu olmuştur. Planlı güzergâhların sunduğu uyarıcıların, yürüyüş sırasında oluşan hoş ve rahat atmosferin ve güzergâhlarda özenle seçilip önceden planlanmış etkinliklerin bir araya gelmesi; tüm katılımcıların demokrasi ve demokratik değerler konusunda son derece önemli tartışmalar yürütmesine ve derin bir yansıma sürecine girmesine zemin hazırlamıştır.

YUNANİSTAN'DAN "THESSALY ÜNİVERSİTESİ" —

BEN DEMOKRATİK BİR EĞİTİMCİ MİYİM?

Demokratik değerlerin öğretimi ve öğrenimi, yalnızca demokratik değerlerin ne olduğunu bilen değil, bunları eğitim sürecinde uygulayabilen eğitimcileri gerektirir. Başka bir deyişle, demokratik bir eğitimcinin profiline sahip olmaları gerekir.

Peki demokratik bir eğitimcinin temel özellikleri nelerdir?

Villegas ve Lucas'a (2002) göre demokratik eğitimciler toplumsal ve kültürel farkındalığa sahiptir; genel toplumsal değişimin faileri olarak işlev görme konusunda derin bir istek ve beceri taşırlar. Öğrencilerinin ve toplulukların tarihini öğrenmek ister, kültürel kimliklerinden bağımsız olarak tüm öğrencilerin eğitim sürecine dahil edilebilmesi için kültürel açıdan uygun öğretim pratikleri benimserler. Demokratik eğitimci, baskın etno-kültürel gruba ait olmayan öğrencilerin asimilasyona uğramadan başarılı bir eğitim yolu izlemesini desteklemelidir.

Baskın etnik ve kültürel kimlik okullarda her gün dayatıldığından, demokratik eğitimciler etnik ve kültürel azınlıklara mensup öğrencilerin dilsel ve kültürel kimliklerini ve toplulukları ile bağlarını yitirmeksizin iki kültürel ve dilsel referans çerçevesinde eş zamanlı olarak işlev görmelerini öğrenmelerine yardımcı olur (Ogbu, 1995).

Gorski (2012), demokratik eğitimcinin rolünü tam olarak tanımlayabilecek on maddelik bir liste sunmaktadır. Bu listeye göre demokratik eğitimcilerin şunları yapması gerekmektedir:

- Düşünsel kesişim noktalarında çalışmak: Yalnızca tek bir kimliğin — örneğin etno-kültürel kimliğin — savunuculuğuna odaklanmak ve bununla bağlantılı diğer kimlikleri — cinsiyet kimliği, sınıf kimliği ve diğerleri — göz ardı etmemek.
- Eğitimin toplumsal ve kültürel bağlamlarını kavramak: Bu bağlamların baskın ideolojiyle bağlantılı daha geniş ideolojilerden nasıl etkilendiğini görmek.
- Baskın ideolojinin reddini benimsemek: Tüm çocuklara ortak değerlendirme ölçütleri uygulayarak eğitimsel eşitsizlikleri pekiştirmemek; her çocuğun kültürel ve toplumsal arka planını gözetmek.
- Önyargıları ve kalıpyargıları azaltmak için çalışmak ve kalıpyargıları yeniden üretebilecek yüzeysel öğretim pratiklerine başvurmamak.
- Demokrasiyi küresel meşruiyet değerleriyle karıştırmamak. Küresel meşruiyet, değerleri dayatmanın hegemonik bir sürecidir ve bu hâliyle demokratik bir kurumun çerçevesi içinde yeri yoktur.
- Çok boyutlu ve karmaşık meselelerde kolay ya da basitleştirici çözüm ve yaklaşımların cazibesine kapılmamak; önerilen çözümler popüler olsa bile.
- Yeterince bilgili olmak: İleri sürülen görüş ve önerileri yeterince belgelendirmek. Belgelendirme yalnızca nicel çalışmalar ve sayılarla sınırlı kalmaz; nicel araştırmalar aracılığıyla duyulamayan özne seslerini ve anlatılarını aramalı ve ön plana çıkarmalıdır..
- Yabancılaştırılmış" toplulukların üyeleriyle birlikte çalışmak: "Öteki için ya da öteki adına çalışmak değil, ötekiyle birlikte çalışmak" etik tutumunu pratiğe dökmek; özellikle başkalarının mensup olduğu gruplara kıyasla ayrıcalıklı gruplara ait olunduğunda. Eşitlik ve toplumsal adalet davasını yalnızca sözde değil, eylemde de savunmak.

- Toplumsal sorunların nedenlerini düşük sosyoekonomik tabakalara değil, üst tabakalara yüklemek. "Yabancılaştırılmış" toplulukların kendi durumlarından kendi eksiklikleri nedeniyle sorumlu olduğu görüşünü reddetmek. Bir toplumsal eşitsizliği düzeltmenin yolunun onu yaşayan insanları "onarmak" değil, onu yaratan koşulları değiştirmek olduğu anlayışını benimsemek.
- Ayrıcalıklı toplumsal grupların imtiyaz ve güç meselelerini gözetmeyen yüzeysel çatışma çözüm süreçlerinin önünde adaleti öncelikli kılmak.

Gorski (2012), yukarıdaki maddeleri sonuçlandırırken tüm demokratik öğretmen özelliklerinin ardında nihayetinde yansımaya olan bağlılığın yattığını vurgular; yani şu bağlılık: "kendime sormak — kendime sormayı hiç bırakmamak — çalışmamın okulu, topluluğu ve toplumu nasıl daha adil kıldığını."

Demokrasi eğitiminin en önemli boyutlarından biri ve buna karşılık demokratik eğitimcinin temel özelliklerinden biri, dayanışma ve aktivist eylemlere katılmak ve bunları örgütlemektir; ayrımcılığı ve ırkçılığı kınayan, eşitliği ve toplumsal adaleti destekleyen eylemler. Eğitimcilerin bizzat bu tür eylemlere katılması, öğrenenler için aynı zamanda bir örnek oluşturur: bir yandan ayrımcılık ve dışlama politikalarına karşı tepki göstermenin, öte yandan savunmasız birey ve grupların "sesini" savunmanın gerekliliğini kavramaları için. Eğitimci-aktivistler kendi örneklikleri aracılığıyla öğrencilerine etkin, demokratik ve toplumsal açıdan duyarlı bir vatandaş imgesini aktarır. Kincheloe ve Steinberg'in (1997) altını çizdiği gibi, demokratik eğitimciler siyasi açıdan tarafsız kalamazlar. Tutum almaları, görüşlerini dile getirmeleri ve dezavantajlı gruplarla dayanışma içinde çalışarak hem eğitimdeki hem de toplumdaki ayrımcılığı gün yüzüne çıkarmaları gerekmektedir.

İTALYA'DAN STK "ARCA DI NOE" (NUH'UN GEMİSİ)

KATILIMIN SESİ

Demokrasi sözcüğü, birbiriyle örtüşen pek çok anlam katmanı barındırır; bu anlamların her biri ülkeye, konuyu ele alan kişinin özelliklerine, toplumsal statüsüne, mesleğine, eğitimine, geçmişine ve daha fazlasına göre şekillenir. Bu listeyi önemli ölçüde uzatmak mümkündür. Peki demokrasinin herkes tarafından kabul görmüş evrensel ve tekil bir tanımı var mıdır? Yoksa her birey için farklı anlam ya da anlamlar taşıyan bir sözcükte nasıl ortak bir zemin bulabiliriz? İnsanların demokrasi üzerine ortak bir anlayışa ulaşmasına yardımcı olabilecek değerler, ilkeler ya da temel unsurlar var mıdır? Demokrasiyle yakından bağlantılı bir kavram olan katılım bu noktada öne çıkar. Gerçek ve anlamlı katılımın demokratik alanlara yol açtığı konusunda çoğu insan hemfikir olacaktır. Bu tür alanlar özgür, güvenli ve erişilebilir olmalıdır — hem ideal hem de maddi açıdan. Bu yazı, Arca di Noè'nin engelli bireylerin fikirlerini, bakış açılarını ve deneyimlerini özgürce ifade edebilecekleri güvenli alanlar sunmayı hedefleyen bir projesine ilişkin içgörü sunmaktadır. Kapsayıcılık ve demokrasinin alanları.

Demokratik bir ortamda insanların fikirleri, deneyimleri ve perspektifleri eşit biçimde dinlenmeli, tartışılmalı ve değer görmelidir. Herkesin sesi duyulmalıdır. Peki ya duyduğumuz ses "farklı"ysa? Demokratik toplumlar, fiziksel ve/veya zihinsel engelli bireyler de dahil olmak üzere herkes için alanları erişilebilir kılma konusunda gerçekten kararlı mıdır? Demokratik alanlara erişim hakkı, kâğıt üzerindeki yazılı sözcüklerin ötesine geçmelidir. İşyerleri ve sınıflar gibi insanların günlük yaşamda etkileşim kurduğu mekânlarda bu hak gerçek ve somut olmalıdır. Demokrasi aynı zamanda perspektiflerin dönüşümüne açık olmak anlamına da gelir; eğitim kurumları ise bu süreçte kilit bir rol üstlenerek öğrencileri ve gençleri farklılıklarla yüzleşmeye ve ortak noktaları keşfetmeye teşvik eder. Engelliliğe odaklanan bir UNICEF U-Report araştırması (bkz. <https://www.voicesofyouth.org/>), "sizce engellilik hakkında konuşma biçimimizi nasıl iyileştirebiliriz?" sorusunu yöneltmiştir; katılımcıların yüzde on altısı "engellilikle ilgili içeriklerin eğitim-öğretim programlarına dahil edilmesi gerektiğini" düşünmektedir. Arca di Noè, değişimin yakın çevreden başladığına, topluluk katılımı, somut eylemler ve farklı gruplara erişilebilir diller kullanarak tartışmaların beslenmesi yoluyla hayata geçtiğine derinden inanmaktadır. "Bring the Change" projesiyle Arca di Noè, her yıl farklı konularda diyalog oluşturmak için film sanatını bir araç olarak benimsemiştir. Projenin özünde insanları bir araya getirmek, gerçekliğin önyargıdan uzak yorumlanabileceği alanlar oluşturmak yatmaktadır.

Eğitim deneyimlerine erişimin kısıtlandığı bir dönemin ardından, 2022 yılında "Bring the Change" gençlerde eleştirel düşüncüyü geliştirmeyi ve belgesel film dili aracılığıyla çağdaş dünyaya bakışlarını genişletmeyi hedefledi. Sinema, gerçekliği kalıpyargılardan arınmış biçimde anlamamanın bir aracına dönüştü; herkesin katılımına ve sesine değer veren bir toplum için küçük bir tohum ekildi. Projeye katılanlar arasında lise öğrencileri ve Arca di Noè'nin üretken faaliyetin istihdam kapsayıcılığına, özerkliğe ve hem işyeri içinde hem de dışında toplumsal yaşama katılıma yönelik bir öğrenme deneyimine dönüştüğü laboratuvarı B-Lab'da çalışan engelli bireyler yer aldı.

Katılımcı video metodolojisi kullanılarak grup, gündelik yaşamlarındaki farklılıkların değeri üzerine düşündü; görsel-ışitsel hikâye anlatımını ve çeşitli anlatı tekniklerini deneyimledi. Sonuç, "Questa è la mia voce" ("Bu Benim Sesim") adlı kısa bir film oldu. Bu benim sesim; duyabiliyor musun? Herkesin sesine duyulacak bir alan açmak, demokrasinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Makale (IT): <https://www.arcacoop.com/questa-e-la-mia-voce/>

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=Myu8KQmdZQg&t=6s>

İTALYA'DAN STK "ARCA DI NOE" (NUH'UN GEMİSİ) — KATILIMCI VIDEO ARACILIĞIYLA YENİ BİR ANLATI

Bu makale, Arca di Noè'nin göç üzerine farklı ve alternatif bir anlatı önermek için benimsediği bir metodoloji olan katılımcı videoyu ele almaktadır. Son yıllarda iletişimin hızı giderek artmaktadır. Sayısız konuda bilgiye erişim büyümüş ve her zamankinden kolaylaşmış olsa da insanların bir makaleyi okumaya ayırdığı süre çoğu zaman önemli ölçüde azalmıştır. Okuyucunun dikkatini çekmek için haberler giderek daha etkili başlıklarla ve giderek daha yoğunlaşıp hızlanan bir içerikle sunulmaktadır. Aynı zamanda bir karşı akım da ortaya çıkmıştır: yavaş gazetecilik. Bu yaklaşım derinliğe, doğruluğa ve bağlama değer vererek gazetecilerin konuları kapsamlı biçimde araştırmasına, kaynakları çapraz denetlemesine, insanlarla röportaj yapmasına ve çeşitli perspektifleri dahil etmesine olanak tanır.

Ancak iletişim yalnızca hız ya da derinlik, uzun ya da kısa meselesi değildir; perspektif de en az bunlar kadar belirleyici bir rol oynar; özellikle göç gibi karmaşık ve hassas konular ele alındığında. Hikâyeler çok sık "başkaları" tarafından, olayları doğrudan yaşamadan gözlemleyip yorumlayanlar tarafından anlatılır.

Bu durum bizi önemli bir soruya götürür: Demokrasi yalnızca özgür ifade hakkını değil, aynı zamanda bireylerin kendi hikâyelerini, fikirlerini ve deneyimlerini bizzat anlatma fırsatını da güvence altına almamalı mıdır? Seslerinin duyulmasını ve perspektiflerinin görünür olmasını sağlamalı mıdır?

Katılımcı video, bu sorulara bir yanıt olarak ortaya çıkar; klişelerin ve kalıpyargıların ötesinde yeni anlatılar arayarak daha özgün ve gerçekçi bir anlatı sunar. Katılımcı video metodolojisi yalnızca bir hikâye anlatım aracının ötesine geçerek dışlanmış sesleri güçlendirir; bireylere kendi hikâyelerini doğrudan anlatma ve kendilerini film çekerek ifade etme imkânı tanır.

Arca di Noè bu metodoloji benimsemiş ve Zalab Film ile diğer derneklerle yakın iş birliği içinde genç göçmenlerin sivil topluma etkin katılımını desteklemeye yönelik katılımcı video atölyeleri düzenlemiştir.

Bu atölyeler iş birliği ekseninde şekillenir: katılımcılar konuşmak ve keşfetmek istedikleri konuları seçer, senaryoyu oluşturur ve çekim sürecini yönetir. Deneyim paylaşımına, beceri geliştirmeye ve bağ kurmaya — ürün yerine sürece — önem verilir; bu sayede üretilen videolar eşsiz ve özgün bir perspektif sunar: katılımcıların kendi bakış açısı. Atölyeler ücretsiz ve herkese açıktır; insanların yalnızca filmin oyuncusu olmadığı, videoların bir ifade ve öz-anlatı aracına dönüştüğü kapsayıcı bir forum yaratmak amacıyla tasarlanmıştır.

Atölyelerin sonuçlarından biri de "Un Giorno La Notte" (Bir Gün Gece) adlı film olmuştur. "Katılımcı video, gerçekliği yorumlamak için bir araçtır. Topluluk katılımını besler ve topluluğun kendini algılama biçimini yeniden şekillendirir. Bu metodoloji, tüm büyük eğitim projelerinde olması gerektiği gibi, grup yaratımına, liderliğin yokluğuna ve bireysel yeteneklerin geliştirilmesine dayanır." (Angelo Loy – yönetmen).

Tüm videolar ve proje açıklamaları web sitemizde mevcuttur:

<https://www.arcacoop.com/cosa-facciamo/cultura-innovazione/video-partecipativo/>

ALMANYA'DAN STK "VIA BAYERN" – THE CULTURATORIUM

Culturatorium Yaklaşımı: Doğaçlama Tiyatro ile Kùltùrlerarası Öğrenmenin Buluşması

Kùltùrlerarası öğrenme hem zorunludur hem de yorucu olabilir. Kùltùrlerarası eğitimlerdeki hedefimiz, basitleştirilmiş genellemelerden, kalıpyargılardan ve popülist söylemlerden ayırmaştırmaya, yansıtmaya ve önceki zihinsel kalıpların sarsılmasına geçmektir. Kùltùrlerarası öğrenme çerçevesinde güç yapılarına bakar ve ayrımcılık yapılarını çözümleriz. Katılımcıları kendi eylemleri ve toplumsal uyumumuz için sorumluluk almaya teşvik etmek istiyoruz. En iyi ihtimalle, kùltùrlerarası öğrenme ve düşünmenin katma değeri katılımcılarımız için somut ve elle tutulur hâle gelir. Bu olumlu motivasyona karşın belirli bir felç hâli oluşabilir ve yayılabilir. Çoğu zaman katılımcıları çeşitlilik içinde birlikte yaşamı yaratıcı ve yenilikçi biçimde şekillendirmeye teşvik edecek bir hafiflik eksikliği vardır; bunun yerine konuların ağırlığı çaresizlik duygusu yaratır ve etkileşimlerimizi dönüştürmek için gereken enerjiyi tüketir. Tam da burada Culturatorium devreye girer: alışılmadık türde disiplinlerarası bir bileşimle sanat ve öğrenme, nükte ve derinlik, hafiflik ve ciddiyetin görünürde çelişkili kavramlarını bir araya getirir.

"Culturatorium: Kùltùrlerarası Eğitim için Doğaçlama Tiyatro" yaklaşımımız, tiyatro pedagojisinin yenilikçi yöntemlerini kùltùrlerarası eğitimle buluşturur. Tiyatro pedagojisinin yöntemleri, özellikle doğaçlama tiyatro, oyunsal ve mizahi bir öğrenme etkisi sağlar. Bu yaklaşımla öğrenmek eğlenceli olur ve Pestalozzi'nin önerdiği gibi "kafa, kalp ve eli" birlikte açar.

Culturatorium atölyelerinin hedefleri

- Katılımcılara kendilerini yetkin ve mutlu bireyler olarak deneyimleyebilecekleri kaygısız bir zaman sunmak.
- Katılımcılara gündelik yaşamlarıyla ilgili düşünme, hissetme ve eylem alternatifleri göstermek.
- Azınlıklara, izleyiciye — çoğunlukla çoğunluk toplumundan oluşan — kendileri için neyin önemli olduğunu gösterebilecekleri bir sahne sunmak.
- Katılımcıları kendi yetkinlikleri konusunda farkındalığa kavuşturmak ve bu yetkinlikleri genişletmek.
- Katılımcıları dışlama mekanizmaları ve bunların etkileri konusunda duyarlılaştırmak.

Yapı

Kùltùrlerarası eğitim yaklaşımlarının yanı sıra ırkçılık karşıtı, ayrımcılık karşıtı ve sivil eğitim yaklaşımlarından yararlanıyoruz. Bunlara ek olarak kaynak ve yetkinlik odaklı yaklaşımları ve güçlendirme kavramlarını da bütünleştiriyoruz. Pedagojik duruşumuz doğaçlama tiyatrosunun ilkelerine dayanmaktadır. Tiyatro çalışmasını, Ezilenlerin Tiyatrosu'nun zihniyetine benzer biçimde toplumsal yapıları dönüştürebilecek bir yaklaşım olarak görüyoruz. Doğaçlama tiyatrodan, katılımcıların o anda ortaya çıkan dürtülerinin çalışmamızın odağını belirlemesi gerektiği anlayışını benimsiyoruz. Ne aktarmak istediğimiz konusunda ortak bir anlayışımız var; ancak bunun nasıl gerçekleşeceğini katılımcılar belirliyor, eğitmenler olarak biz değil. Çalışmamız katılımcı ve süreç odaklı, aynı zamanda kaynak ve ilişki odaklıdır. Bu sayede hem yüksek düzeyde bir motivasyon hem de öğrenilenlerin katılımcıların gündelik yaşamına aktarılması için gerekli zemin oluşmaktadır.

Bir metafor deneyelim: doğaçlama tiyatro bir pizza olsaydı, en önemli malzemeleri neler olurdu? Doğaçlama tiyatronun hamuru, bol miktarda mizah ve öz-alayla tatlandırılmış oynama neşesi ve eğlencesidir. Ama bu hamurun gerçekten iyi kabartması için başka malzemeler de gereklidir. Bunlar: ne olacağına dair merak ve ne olmakta olduğuna dair açıklık. Neden? Çünkü her şey mümkündür. Mesele, teklifleri bloke etmemek, kabul etmektir. Doğaçlama tiyatro aynı zamanda şaşkınlıklara ve yanlış anlamalara da yol açar. Bu onun bir parçasıdır. Bunlarla başa çıkmak gerekir ve bu da başka bir malzemeyi oluşturur: hoşgörü. Hiçbir şey doğru değildir, hiçbir şey yanlış; yanlış anlamaları kabullenin ve üretken biçimde kullanın, şaşkınlıkların yaşanmasına izin verin. Performans durumları işe yaramadığında, bu tutumu pekiştiren ve şekillendiren bir başka malzeme daha ortaya çıkar: başarısızlık sevinci. Ve oyunun yalnızca başarısızlıktan sonra değil, her zaman sürmesi için başka bir malzeme daha gereklidir: değişime isteklilik, bakış açısı değişimini neşeyle başlatmak. Son olarak, tüm pizza tabanına yayılan domates sosu ise sabırdır.

İlkelerin Uygulanması

Pizza üzeri bize şunları söyler: İlk adım güven inşa etmektir. Bunu, rahat bir atmosfer yaratarak, hoş mekânlar seçerek ve fiziksel esenliği gözeterek mümkün kılıyoruz. Güven aynı zamanda eğitmen olarak kendinizle ilgili bir şeyler paylaşarak da oluşturulur. Bu, özel yaşamınıza dair bilgiler ya da kendi başarısızlıklarınız olabilir. Bir diğer önemli unsur ise benzerliklere odaklanmaktır. Bir grupta çalışırken yalnızca herkesin anlayabileceği şeyler yapıyoruz. İçeriden bilgi gerektiren konular ne kapsayıcı ne de komiktir — ya da yalnızca birkaç kişi için komiktir, diğerleri ise dışlanmış hisseder. Bu nedenle dışlama mekanizmaları hassasiyetle ele alınmalıdır.

Zaman zaman sahne performanslarındaki katılımcılar ya son derece entelektüel, ya ağırlıklı olarak duygusal bir tutum benimser ya da yön ve fikir olmaksızın harekete geçmeye başlar. Kültürlerarası iletişimde, iletişimin bu düzeylerden hangisinde gerçekleştiğini bilmek önemlidir. Bunun için Johann Heinrich Pestalozzi tarafından geliştirilen "kafa — kalp — el" ilkesini kullanıyoruz. Bu ilke bilişsel (kafa), duygusal (kalp) ve eylem düzeyini (el) birbirinden ayırır. Çoğu zaman farklı düzeyler arasında bilinçli olarak geçiş yapabilmek yararlıdır. Her insan aynı anda tüm düzeylerde iletişim kuramaz. İlişki odaklı, kolektivist kültürlerden gelen insanlar, olgusal odaklı, bireyci kültürlerden gelenlere kıyasla duygusal düzeyde daha fazla iletişim kurar. Performansların ardından katılımcılar birbirleriyle şunlar üzerine düşünür: Hangi düzeyde iletişim kurduk? Bunu nasıl anlayabilirsiniz? Kim, ne zaman ve neden düzey değiştirdi? Bu ne anlama geliyor? Bir flipchart üzerine kafa, kalp ve el çizmek ve ardından durumu yansıtırken hangi düzeyde hareket edildiğini göstermek yararlı olabilir.

Çalışmamızın amacı, insanları kültürel belirlenimciliğin gündelik eylemlerindeki etkilerine karşı duyarlılaştırmak ve alternatifler sunmaktır; bu etkiler bireysel düzeyde — insanların düşüncelerinde, duygularında ve eylemlerinde — olduğu kadar kurumların yapısında, iş süreçlerinin örgütlenmesinde, zaman yapılarında ve benzerlerinde de kendini gösterebilir.

Hemen hemen tüm insanların — biz dahil — (öğrenilmiş, benimsenmiş, edinilmiş) ırkçı ve ayrımcı tutumlara sahip olduğunu varsayıyoruz. Bununla başa çıkmanın bir yolu, bu tutumları açığa çıkarmak ve ardından bunların üstesinden gelmektir. Yaklaşımımız farklı yöntemler sunmaktadır. Her şeyden önce, atölyelerin mizahı ve hafifliği, ayrımcı tutumların dışı vurulduğu rahat bir atmosfer yaratır. Bunu önlemeye çalışmıyoruz. Bu tutumlar ancak dışı vurulduğunda onlarla çalışabiliriz. Aşağılayıcı ifadelerden kaynaklanan yaralanma gündelik yaşamda bir deneyimdir; bunu görmezden gelmeyiz, aksine aktif biçimde yüzleşiriz. Doğaçlama tiyatrosu yardımıyla ırkçı ve ayrımcı arka plana sahip ifadeler ve rol beklentileri kırılır — radikal bağlam değişimleri, rol değişimleri ya da statü ilişkilerinin bilinçli olarak tersine çevrilmesiyle. Belirli egzersizler aracılığıyla katılımcılara bu tür söylem ve tutumlarla başa çıkma olanağı sunuyoruz — güçlendirme anlamında.

Önyargı: Bunu, başkalarına ilişkin varsayımlar olarak anlıyoruz. Bunları sürekli oluştururuz — çoğunlukla kendimize yön vermek için (örneğin karşımdaki kişi dostane mi yaklaşıyor, yoksa dikkatli mi olmalıyım?). Olumsuz önyargılar çoğu zaman başkalarını değersizleştirmeye hizmet eder. Karşımdaki kişiyi (ya da grubu) zaten tanıdığımızı sanırız. Önyargılar böylece yargılara dönüşür ve mesafe yaratır. Önyargı farkındalığı, önyargılarımız konusunda uyanık olmak ve onları sürekli sorgulamak anlamına gelir. Özünde bu, karşımdakiyle ilişkiye girmek demektir. Doğaçlama tiyatrosu izleyicisi kendiliğinden öneriler sunmaya davet edildiğinden, bu noktada ırkçı ya da ayrımcı yorumlar da duyabiliyoruz. Culturatorium üyeleri olarak bu önerileri kabul ediyoruz; çünkü bu, onlarla çalışmamıza olanak tanır. Bu ifadelerle doğaçlama tiyatrosu yöntemleriyle karşılık veriyoruz: doğaçlama tiyatrosu klişelerle çalışır; çünkü klişeler çoğunluk tarafından bilinir ve onlara karşı koymak ilgi çekicidir. Örneğin, elinde bir şey tutan siyah tenli genç bir erkeğe nesne sorulduğunda, izleyiciden biri "bıçak" çağrışımı yapıyorsa, bu ırkçı bir klişedir. Biz hikâyeyi şöyle sürdürerek buna karşı koyarız: "Ah, yeni fırın çırağımızsın! Kendi bıçağını getirmen harika! Hadi birlikte deneyelim." Bu tür bir yaklaşım yalnızca beklenen rolden çıkmamızı ve izleyiciye yeni bir perspektif sunmamızı sağlamakla kalmaz, zihinlerimizde yeni referans sistemleri oluşturur. Aynı zamanda ayrımcılığa maruz kalan gençlere, gelecekte bu tür suçlamalarla başa çıkmak için alternatif bir yanıt olanağı sunar.

"Geri sarma", hataları ya da sorunlu ifadeleri ele almak için bir yöntemdir: katılımcılar sorunlu ya da "yanlış" bir şey söylediğinde veya yaptığında — yaralayıcı, siyasi açıdan yanlış ifadeler, güç gösterileri, güçlü blokajlar ya da sabotaj biçimleri — "geri sarma" yöntemi, kimseyi teşhir etmeden ya da küçük düşürmeden bir durumu zarif biçimde düzeltmek için uygundur. Bir video kaseti geri sarar gibi, oyuncular — buna eşlik eden bir "sarma sesi" eşliğinde — sahneyi yeniden başlatabilecekleri noktaya geri dönerler. Böylece düzeltme oyunsal bir unsura dönüşür. Bir diğer yöntem ise rol değişimidir. Bir sahnede kişilerden birinin diğerine ayrımcı davrandığı anlaşıldığında, "rol değişimi" formatı bakış açısı değiştirmeye yardımcı olur. Bir okul bahçesi sahnesini düşünelim: bir kişi diğerini ezer geçer. "Rolleri değiştir!" komutuyla iki oyuncu yer ve rol değiştirir. Artık her iki oyuncu da diğerinin rolünü üstlenir ve duruma tepki verip onu değiştirebilir. Bu, özellikle iki oyuncunun çok farklı sosyoekonomik statülere sahip olduğu durumlarda — patron-sekreter, memur-sığınmacı, öğretmen-öğrenci ya da restoran sahibi ile temizlik personeli — son derece heyecan vericidir. Hem oyuncular hem de izleyiciler empatik bir bakış açısı değişimine teşvik edilir.

Ayrımcılıkla açıkça yüzleşmenin bir denge gerektirdiğinin farkındayız — farkındalık ile yeniden üretim arasındaki denge. Ve bu zorluğu (herkes için) kabul etmeyi seçiyoruz.

Daha fazlabilgi için (Alm.): <https://via-bayern.de/project/buehne-frei/>

ALMANYA'DAN STK "INTERPUNKTIONEN" – KÖY SOHBETİ

"Dorfgespräch" (Köy Sohbeti), 2015 yılında Almanya'ya çok sayıda mültecinin gelmesinin ardından ve buna eşlik eden "toplumun bölünmesi" tartışmaları — bir yanda "saf solcu iyiciller", öte yanda "sağcı öfkeli vatandaşlar" olarak adlandırılan kutuplar — bağlamında bir kırsal entegrasyon yaklaşımı olarak başlatıldı. Güney Bavyera'da kamusal destekli bir sivil eğitim projesi olarak kuruldu ve oradan Almanya'nın diğer bölgelerine yayıldı. Bugüne kadar yaklaşık 60 "Köy Sohbeti" süreci gerçekleşti. Kavram, 2019/2022'de "Köy Sohbeti: Kırsal Alanlarda Demokrasiyi Geliştirmeye Bir Katkı" olarak yayımlandı. Kırsal alanların geliştirilmesine yönelik bölgesel ve Almanya genelindeki programlarda atölyeler düzenlenerek de çoğaltıldı.

Tek cümleyle özetlemek gerekirse: "kafamızdaki köy yenilenmesi." Sloganı şudur: "Eksik olanlar biziz." Kırsal mimariyi yenilemek ya da klasik "konulara" odaklanmak — trafik, yaşlılar, çevre — yerine, özünde insanlar arasındaki karşılaşmalar ve yaşama anlam katan değerler yer alır. Kavramın çıkış noktası, bu nedenle yalnızca akılcı değil, her şeyden önce duygusal ve değer odaklı bir diyalogun temeli olarak kişisel karşılaşmalardır. Tematik bir odağın ötesinde önce değer temelli sorular sorulur: Bir köy topluluğu olarak düşünce ve davranış kalıplarımıza uymayan kişilerle nasıl ilişki kuruyoruz? Desteklediğimiz ya da reddettiğimiz şeylerin temelinde hangi değerler yatıyor? "Biz" aslında kimiz? Kendimizi başkalarına karşıt olarak mı tanımlıyoruz, yoksa "biz" çeşitlilikleri ve gerilimleri de kapsayan kapsayıcı bir kavram mı? Kırsal bir toplumsal alanda yakın bir arada nasıl yaşamak istiyoruz? Bu sorularla "Köy Sohbetleri" yalnızca bir katılım formatı değil, her şeyden önce siyasi ve demokratik bir hedef taşır: çeşitliliklerle etkin ve üretici biçimde başa çıkmayı bilen açık bir toplumun korunması.

Projeyi Özel Kılan Nedir?

Bu arka plana karşın, bu köy karşılaşmalarını özel kılan nedir? Yaklaşım demokrasiye katkıda bulunmaktadır; ancak "popülizm sorununu" çözmeye yönelik doğrusal bir katkı değildir bu. Daha ziyade oyunsal bir tutuma dayanır ve bir anlamda sanatsal yaratıma benzer: insanları ilişkilerini ve kaygılarını birlikte şekillendirmek için yaratıcı potansiyellerini ortaya koymaya ve böylece neyin mümkün olduğunu keşfetmeye motive etmeyi dener. Bu tutum, özellikle geleceği biçimlendirmeye yönelik farklı değerler etrafındaki çatışmalı tartışmalarda büyük önem taşır. Metodolojik ayrıntıların ötesinde, bu beş maddede özetlenmektedir.

1. Değerlere, İlişkilere ve Çatışmalara Odaklanmak

Pek çok vatandaş katılım projesi belirli zorluklara ya da eksikliklere odaklanır. Bu tür projelerin hedefi, sahada görünür değişim başlatmak için sonuç odaklı ortak eylemdir. Odak nokta bu nedenle akılcı eylem ve "makul" çözümlerdir.

Buna karşın "Köy Sohbetleri", yerel halkın kişisel ilişkilerine ve duygularına odaklanır. Öncesinde gerçekleştirilen kapsamlı bir paydaş diyalog süreci ve kaynak odaklı ağ kurma aracılığıyla mevcut kurumların ötesinde kişisel güven teşvik edilir. Kendi değerleri ve başkalarının değerleriyle aktif biçimde yüzleşmek, ortak ve farklı olanın üzerine düşünmeye olanak tanır. Farklılığı üretken olarak kavramak amacıyla ayrılık ve çatışma, demokratik bir arada yaşamın temel bileşenleri olarak ele alınır. Dolayısıyla başlangıçta somut bir şey söz konusu değildir; daha ziyade kişinin kendi öz imgesi ve bir arada yaşamaya ilişkin tutumu ile çeşitliliklere katlanmak ve bunları kabul etmektir. Bu, çok farklı insanların çoğu zaman çok yakın bir arada yaşadığı ve gündelik yaşamda birbirine bağımlı olduğu kırsal alanlarda özellikle önem taşır.

2. Mevcut Güç Yapılarının Üretken Biçimde Sarsılması

Yerel yönetim ve siyasette mevcut güç yapıları ve karar alma süreçleri, tanıdık ve yön verici oldukları için çoğu zaman sıkıca tutunulan alışkanlıklara dönüşür. Buna karşın "Köy Sohbetleri", gündelik yaşamda çoğu zaman aktif biçimde karşılaşmayan ve ayrı dünyalarda hareket eden çok farklı köy sakinlerini aynı odaya taşır. Bu, "köy merkezi"nin ya da "işler yapanların" etkin üyeleri arasında sayılmayanlar — daha çok çeperde yer alanlar, köye yakın zamanda taşınanlar ya da geleneksel köy yaşamına ilgi duymayanlarda — beklenmedik kaynakları ve etkin katılıma hazırlığı ortaya çıkarır. Karşılaşmalar, siyaset, yönetim, kurumlar ve derneklerdeki mevcut yapıları yapıcı biçimde sorgular ve dönüştürür. Köyün potansiyeline yeni bir perspektiften bakmaya olanak tanır; eşit bir zeminde yenilikçi fikirlerin hayata geçirilmesini mümkün kılar.

3. Yeni Bir "Biz" İnşa Etmek

Geleneksel "biz" ve bir grubun kimliği, aidiyet ve "ötekilerden" ayrışmayla tanımlanır. Köylerde bu aidiyet duygusu örneğin dernekler, gelenekler ya da lehçeyle şekillenir. Kriz dönemlerinde bu düşünce biçimi hızla güçlü popülist ve dışlayıcı hareketlere zemin hazırlayabilir. "Köy Sohbetleri", köyün mevcut "biz"ini sorgulamaya, "çeşitlilik içinde yeni bir biz"in nasıl görünebileceğini öğrenmeye ve keşfetmeye olanak açar — herkesin eşit zeminde yer alabildiği ve kendini kapsayıcı olarak gören bir "biz." Köyün sıkı örülü toplumsal ortamında çoğunluk ve azınlık arasında yeni etkileşim biçimleri açar; böylece azınlık perspektiflerinin önemini güçlendirir.

4. Yerel Düzeyde Siyasi Farkındalığı ve Eylemi Güçlendirmek

Kimileri siyaseti soyut ve erişilmez olarak deneyimler. Siyaset ve siyasetçiler hakkındaki popülist söylemler, nüfusun geniş kesimlerinde toplumsal açıdan kabul görür; ancak tartışılmaz. Siyasi eylem olarak siyaset, köylerdeki insanlar arasında da her zaman iyi bir itibar taşımaz. Buna koşut olarak, olağan sayılan gönüllü katılım çoğu zaman apolitik olarak nitelenir. "Köy Sohbetleri", gönüllü katılımın ve yeni fikirler için sorumluluk almanın siyasi eylemin özü olduğuna dair farkındalığı artırır. Bu arka plana karşın katılımcı köylüler, demokrasinin sorusunu izleyerek — "birlikte nasıl yaşamak istiyoruz?" — demokrasiyi kırsal alanlarda gündelik yaşamı şekillendirme kapasitelerini güçlendiren bir yaşam biçimi olarak görmeye teşvik edilir.

5. Düşük Eşikli Bir Formatla Herkesin Katılımı

"Köy Sohbeti", projenin sloganına — "Eksik olanlar biziz" — uygun biçimde, hafif bir mizah dokunuşuyla düşük eşikli bir format olarak tasarlanmıştır. "Köy Sohbetleri"nin odağında bir "hafiflik" duygusu yer alır; bu duygu yaklaşıma, çerçeveye, kullanılan yöntem ve materyallere, görsel tasarıma ve moderasyona da yansır. Kendini sorgulayabilmek ve başkalarıyla oyunsal biçimde karşılaşabilmek, popülist ve aşırıcı katılımları önlemek için iyi bir önkoşul oluşturur; şu slogan ruhunda: Birbirimizle o kadar doğrudan karşılaşıyoruz ki önyargıların tutunacak bir şansı kalmıyor.

Sonuç

Proje, insanlar arasındaki doğrudan karşılaşmalar ve saygılı sarsıntılar aracılığıyla yeni bağlantılar ve yaratıcı eylem başlatan son derece açık uçlu bir yaklaşım izlemektedir. "Köy Sohbetleri"nin metodolojik bir çerçevesi vardır; ancak bunlar belirli konuların ya da hedeflerin doğrusal biçimde işlenmesiyle sınırlı değildir. Bu, böyle bir sürecin başarısız olmaya izin verilmesi gerektiği anlamına gelir — insanlar katılmayı reddedebilir, güç konumları insani açıklık için fazla güçlü olabilir ve kurumsal direnç eğilimleri yaratıcı değişimi engelleyebilir. Ama tam da bu belirsizlik ve risk, canlı bir demokrasinin işaretleridir.

İzlenimler ve örnekler için www.dorfgespraeche.net/impressionen adresini ziyaret edin.

İSVEÇ'TEN STK "KISTA FOLKHOGSKOLA" – STOCKHOLMSPALAVERN

Stockholmspalavern — söyleşinin can bulduğu bir yer — 2019 kışında, isteyen herkesin katılabileceği açık, meraklı ve keşifçi bir söyleşi forumu olarak başladı. Özünde kolektif bir sorgulama yatar — ne bir tartışma ne de bir ders. Yol gösterici sloganı şudur: "Dinlemek, kuşkularını askıya almaktır."

Her söyleşi akşamı, özel olarak davet edilen bir konuğun seçilen temayı kişisel bir alt başlık altında ele almasıyla başlar. Bu giriş yaklaşık 45 dakika sürer; ardından akşam kesintisiz biçimde açık bir söyleşiye akar. Orada bulunan herkes düşüncelerini, hikâyelerini ve yansımalarını paylaşmaya davet edilir. Bu ne bir panel ne de bir soru-cevap oturumdur. Birlikte, ortak insanlık durumumuzun karmaşıklığını tutmaya çalıştığımız; dinlediğimiz, düşündüğümüz, hissettiğimiz ve birbirimizle konuştuğumuz bir alandır.

Kamusal söylemin sıklıkla gürültüye, tutum alışlara ve performanslara indirgendiği bir çağda, Stockholmspalavern daha sessiz ve daha temel bir şeyde ısrar eder: anlamlı söyleşi hakkında. İkona etmek ya da savunmak için değil, duyulmak ve sırayla başkalarını duymak için — statü ya da köken fark etmeksizin tüm insanların kendileri için önemli olanı dile getirebilecekleri alanlara ihtiyaç duyduğu inancı üzerine kurulmuştur. Bu yalnızca toplumda "sessiz" olarak tanımlananlar için geçerli değildir — ötekileştirilenler, göz ardı edilenler — aynı zamanda sağlam biçimde yerleşik görünenler için de: profesyoneller, sanatçılar, akademisyenler, söz hakkı olanlar. Hepimiz, bir noktada, performanssız konuşabileceğimiz, rollere ya da unvanlara indirgenmediğimiz, yaşamlarımızı anlamlandırmaya çalışan birer varlık olarak karşılandığımız bir alana ihtiyaç duyarız.

Söyleşi'nin ruhunun merkezinde derin bir inanç yer alır: yaş, rütbe, köken, eğitim ya da toplumsal konum fark etmeksizin her insanın başkalarının öğrenebileceği değerli bir şey taşıdığı inancı. Bilgelik yalnızca kendini iyi ifade edenlerin ya da güçlülerin tekelinde değildir; içgörü her sestten, çoğu zaman en az beklediğimiz yerden yüzeye çıkabilir. Gerçek söyleşi otoritede değil, alçakgönüllülükte başlar — her insan yaşamının bir bakış açısı taşıyıcısı olduğunu ve dinleme eyleminin kendi başına bir öğrenme biçimi olduğunu kabul etmeye hazır olmakta. Bu ruhla söyleşi, bir lüks değildir. Düşüncenin hızlandırılmasına, konuşmanın metalaştırılmasına ve yalnızlığın susturucu etkilerine karşı bir özen biçimidir; hatta bir direniş biçimidir. Dinlemek ve dinlenmek, ortak bir dünya içindeki varlığını onaylamaktır. Ve bu nedenle, Söyleşi'deki her buluşma sessiz bir güven eylemidir: açıkça konuştuğumuzda ve derinden dinlediğimizde, yalnızca aramızda değil, içimizde de özsel bir şeyin yeniden yerine oturduğu inancı.

İnsanlar ve Vatandaşlar için Konular

Stockholmspalavern program komitesi her sezon hem insan hem de toplumun birer üyesi olarak bize seslenen temalar seçer. Geçmiş konulardan bazıları şunlardır:

- Gerçekten neye özlem duyuyoruz?
- Sanatın Dili — Demokrasinin Sesi
- Topluluk ve Anlaşmazlık
- Hikâyeleri Paylaşmak
- Kişi kim olabilir?
- Sanatı Deneyimlemek
- Nasıl iyi yaşarız?

Üçüncü Uzam

Stockholmspalavern, başta Homi K. Bhabha'nın "üçüncü uzam" kavramından ilham alır — sahip olunamayan ya da egemenlik altına alınamayan, ama açık söyleşinin açılıp gelişebildiği bir yer.

Diyalogun çoğu zaman kutuplaşma, basitleştirme ve performans tarafından biçimlendirildiği bir çağda Palavern farklı bir şey olmaya çalışır. "Ortak karmaşıklığımızın yükünü" (Sloterdijk) taşıdığımız ve Tranströmer'in "basitliğe duyulan öfkeli açlık" olarak adlandırdığı şeye direnen bir alan.

Sheekawadaag ile İş Birliği

Stockholmspalavern, 2023'ten bu yana Folk till Folk adlı kuruluş tarafından başlatılan, Stockholm'ün banliyölerinden birinde yer alan Somalice konuşma forumu Sheekawadaag ile iş birliği yapmaktadır. Aynı açıklık, katılım ve merak ruhu üzerine kurulmuştur. Her dönem iki ortak söyleşi akşamı düzenlenmektedir.

Nehir Boyunca

*Çağdaşlarımla söyleşirken gördüm, duydum —
yüzlerinin ardında bir sel akıyordu,
isteyeni istemeyeni sürüklüyordu içine.
Gözleri çimento bağlamış o varlık,
kendini şelaleye doğru fırlatmak isteyen,
öne atılır titreyip ürpermeksizin —
basitliğe duyulan öfkeli bir açlıkla.
—Tomas Tranströmer, (İng. çeviri - Torgeir Fjeld)*

<https://stockholmspalavern.com/>

İSVEÇ'TEN STK "KISTA FOLKHOGSKOLA" - JÄRVA'DA BİR ÖĞRENME MEKÂNI

Halk Yüksekokulunun Pedagojisi ve Toplumdaki Rolü — Geçmiş, Bugün ve Gelecek

İsveç halk yüksekokulu yalnızca bir eğitim modeli değildir. Yaşam boyu öğrenme hareketi, demokratik bir proje ve toplumsal bir güçtür — insanların yaşamlarına, düşlerine ve büyüme haklarına kök salmış. 1860'lardan bu yana halk yüksekokulları, insanları toplulukları içinde kapsama ve bütünleştirme konusunda belirleyici bir rol oynamıştır. Bu yalnızca bugünün Avrupasına yeni gelen göçmenler için değil, kendi yaşam koşullarını etkileme olanakları kısıtlı vatandaşlar için de geçerlidir — halk yüksekokulu bu bireylere gelişim, katılım ve ses için bir yer sunmuştur.

Kapsayıcılık ve Güçlendirmenin Tarihi

Halk yüksekokulları 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıktığında, daha önce yüksek öğrenimden dışlanmış kırsal bölgelerdeki genç yetişkinleri — çoğunlukla çiftçileri, işçileri ve kadınları — hedef alıyordu. Amaçları yalnızca bilgi aktarmak değil, sorumlu, düşünen ve katılımcı vatandaşlar yetiştirmekti. Bu, çıktıyı değil büyümeyi ölçen bir öğrenme biçimiydi.

20.yüzyıl boyunca halk yüksekokulları İsveç'in toplumsal hareketlerinde — işçi hareketi, perhiz hareketi ve özgür kiliseler dahil — merkezi kurumlar hâline geldi. Okullar, insanların kendi yaşamlarını, toplumu ve onu nasıl şekillendireceklerini anlama becerilerini güçlendirdi — özellikle kıyıda köşede kalmaya mahkûm edilenler için.

Bütünleşmenin Daha Geniş Bir Anlayışı

Bugün halk yüksekokulları Avrupa'ya yeni gelenlerin bütünleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak misyonları bunun ötesine uzanır. İnsanların kendi toplumlarına — pasif destek alıcıları olarak değil, sesi ve kapasitesi olan bireyler olarak — dahil olmalarına yardımcı olurlar. Lise diploması olmayanlar, uzun süreli işsizler, engelliler, büyümeye can atan yaşlılar — hepsi burada kapsayıcı bir öğrenme ortamında bir araya gelir.

Bütünleşmek, önceden belirlenmiş bir şeye uymak değil; olduğun gibi, kendi şartlarınla topluluğa dahil olmak demektir. Bu, yalnızca işgücü piyasası politikalarının ya da dil sınavlarının sunabileceğinden çok daha derin bir bütünleşme anlayışıdır.

Araçsallaştırılmamış Öğrenme — Halk Yüksekokulunun Özü

Faydacılık, ölçülebilirlik ve yatırım getirisi mantığıyla giderek daha fazla şekillenen bir toplumsal iklimde halk yüksekokulu farklı bir şey sunar: araçsallaştırılmamış öğrenme. Bu, insanları başka amaçlara yönelik araçlar olarak — emek, tüketici ya da verimli bireyler olarak — değil, kendi başlarına bir amaç olarak görmeyi ifade eder.

Bu tür öğrenme varoluşsal soruları, yaratıcı keşfi, yaşam yorumlamasını, dili, estetiği ve eleştirel düşünceyi kapsar. Yalnızca çalışmak için öğrenmek değil, kendini, başkalarını ve dünyadaki yerini anlamaktır.

Halk yüksekokulunun pedagojisi ilişkiler, güven, diyalog ve ortak yansıma üzerine kuruludur. İnsanı tüm bütünlüğüyle — tarihi, kökleri, sesi ve potansiyeliyle — ciddiye alan bir eğitim biçimidir.

Dezavantajlı Bölgelerdeki Halk Yüksekokulları — Yaşayan Bir Varlık

"Dezavantajlı" olarak adlandırılan bölgelerde halk yüksekokulu özellikle belirleyici bir rol üstlenir. Burada çoğu zaman eğitimde başarısızlık, ayrışma, ekonomik güvensizlik ve geleceğe dair kısıtlı umut deneyimlemiş genç yetişkinlerle karşılaşır. Bu bağlamda halk yüksekokulu eşsiz bir şey sunar: görüldüğünüzün, duyulduğunuzun ve değer gördüğünüzün hissedildiği bir alan.

Pek çoğu için bu, sesini keşfetmek, özgüven inşa etmek ve yaşamda bir yön bulmak için ikinci bir şans olur — ya da belki de ilk. Aynı zamanda toplumun insan değerini notlar, istatistikler ya da üretkenlikle ölçme eğilimine karşı sessiz bir direnişi de temsil eder.

Kista Halk Yüksekokulu — Järva'da Bir Öğrenme Yeri

Kuzey Stockholm'deki Järva bölgesinde yer alan Kista Halk Yüksekokulu, yerel olarak köklü ve demokratik açıdan adanmış bir halk yüksekokulunun ne anlama gelebileceğinin canlı bir örneğidir. 2007'deki kuruluşundan bu yana okul, yaşamlarında yeni bir yön arayan genç yetişkinler için önemli bir buluşma noktası — ve ait olunacak bir yer — hâline gelmiştir. Järva çoğu zaman yapısal eşitsizlikler, ayrışma ve kurumsal güce kısıtlı erişimle damgalanmış "sosyal açıdan savunmasız" bir bölge olarak tanımlanır. Böyle bir bağlamda Kista Halk Yüksekokulu, yalnızca eğitim sunarak değil, aktif biçimde onur, umut ve ortak özne olma alanı yaratarak eşsiz ve hayati bir rol üstlenir. Burada eğitim insanlara yönetilen bir şey değildir; onlarla birlikte inşa edilen bir şeydir.

Okul genel eğitim kursları, yeni gelenler için İsveççe ve sivil uyum eğitimi, mesleki eğitim ve yaratıcı programlar sunmaktadır. Ancak gerçek gücü, tematik ve değer temelli yaklaşımında yatar. Demokrasi, insan hakları, sürdürülebilirlik ve sivil sorumluluk yalnızca ders içeriği değil — yöntemin ta kendisidir. Kista'da demokratik eğitim, demokrasinin nasıl işlediği hakkında bilgi edinmekle ilgili değildir — demokrasiyi mümkün kılan değerlerin içinde duygusal olarak zemin bulmakla ilgilidir. Bu, her öğrencinin yalnızca bilginin alıcısı değil, anlamın ortak yaratıcısı olduğu anlamına gelir. Katılım bir teknik değil — başlangıç noktasıdır. Okulun günlük çalışması, her sesin önemli olduğuna ve kolektif öğrenmenin karşılıklı tanımayla başladığına duyulan inanca dayanır. Bu tür bir öğrenme biçimsel, hiyerarşik bir ortamda gerçekleşemez. Açık bir alan gerektirir — hiçbir otoritenin egemenlik kuramayacağı — insanların konuşabildiği, dinleyebildiği ve birbirlerinin dönüşümüne zemin hazırlayabildiği bir alan. Kista Halk Yüksekokulu her gün bu alanı korumaya ve geliştirmeye çalışmaktadır.

Okul aynı zamanda Erasmus+ programı da dahil olmak üzere İsveç'teki ve AB genelindeki sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde geniş kapsamlı demokrasi projelerinde etkin biçimde yer almış ve almaya devam etmektedir. Bu girişimler aracılığıyla okul, geleneksel eğitim ve sivil yaşamın kıyısında kalan gençlere yönelik katılımcı pedagojiler geliştirmiş ve paylaşmıştır. Hem yerel bir güç hem de öğrenmenin kapsayıcılığı, dayanıklılığı ve bir gelecek hayal etme hakkını nasıl destekleyebileceğine dair Avrupa söyleşisine katkı sunan bir aktördür.

Järva'daki pek çok genç için Kista Halk Yüksekokulu bir okuldan fazlasıdır — nefes alınan bir alandır. Test puanları ya da geçmişinizle değil, büyüme, konuşma ve özen gösterme kapasitenizle tanımlandığınız bir yer. İnsan olmak ciddiye alınmak için yeterlidir — ve demokrasinin yalnızca öğretilmediği, yaşandığı bir yerdir.

<https://kistafolkhogskola.se/>

C.

YOLCULUĞA
YENİDEN
BAŞLAMAK

Yolculuğa sen de katıl: Avrupa demokrasisine bir mektup

Bu manifestonun sonuna yaklaşırken Avrupa'da çeşitli demokrasiyi güçlendirmeye yönelik başlangıç sorumuza geri dönüyoruz: "Avrupa'da birlikte nasıl yaşamak istiyoruz?"

Sizi okuyucu olarak bu soruyu düşünmeye ve kişisel yanıtınızı bir "demokrasiye mektup" biçiminde yazmaya davet ediyoruz. Yukarıdaki on iki sözcükten ve sanat eserlerinden ilham alabilirsiniz — elbette üzerine düşünmeye değer çok daha fazla sözcük var — kişisel yansımanızı yazmak için bir çıpa olabilecek bazıları şunlardır:

kaynak

mülkiyet

aşk

din

radikal

dil

belirsizlik

doğa

karışıklıklık

yarım kalmışlık

sarsıntı

takdir

sessizlik

yarım kalmış

karşılıklı

yolcu

örtüşme

beklenmedik

yansıma

uyum

travma

savunuculuk

dilema

ötekileştirme,

farklılıklar

duygu

his

katılım

değer

Demokrasiye Mektup
Avrupa'da birlikte yaşamayı hayal
ettiğim dünya şu şekilde:

İstersen mektubunu paylaşabilirsin — kanallarında, blogumuzda yayınla; bir arkadaşına, meslektaşına ya da aile üyene gönder ve Avrupa'da demokrasi üzerine bir tartışma başlat!

YENİ BİR BAŞLANGIÇ: DÜNYADA OLMAK

Çoğu zaman ne istediğimizi bilmekte güçlük çekeriz. Ama ne istemediğimizi bilmekte genellikle sorun yaşamayız. Uzaklaşmak istediğimiz şeyi biliriz, sorunları açıkça görürüz — ancak düşünce ve iktidarın temel yapılarını değiştirirsek kimin olabileceğimizi bilmeyiz. Olması gereken kim olduğumuzu bilmeyiz. Nereye gittiğimizi bilmeyiz.

Peki farklı bir yaşam nasıl görünebilir? Yalnızca sürdürülemez olana "hayır" demekle kalmayıp yaşama can veren şeye açıkça "evet" diyen bir yaşam? Tüm "hayır"ları belirlemekte iyiyiz, ama yeni "evet"leri de keşfetmemiz gerekiyor. Bu soru, felsefiye yalnızca kuramsal bir disiplin olarak değil, varoluşsal bir pratik olarak — bir yaşama, deneyimleme ve dinleme biçimi olarak — duyulan büyüyen ilginin merkezinde yatmaktadır. Aslında, alternatif varoluş biçimlerinin arayışı demokrasinin sağlığıyla da yakından bağlantılıdır; demokrasi, kolektif olarak ortak gelecekleri hayal etme ve dile getirme becerimize — birlikte — bağlıdır.

Modern toplum büyük ölçüde denetim, verimlilik ve ölçülebilirlik üzerine kurulmuştur. Her şeyi — belki de ölçülemeyen şeyler dahil — anlamamız, açıklamamız ve yönetmemiz beklenmektedir. Ancak dünyayı nesnel, parçalı ve boyun eğdirilecek bir şey olarak görmenin bu biçimi derin bir tinsel ve ekolojik bedel ödetti. Şu an ihtiyacımız olan yalnızca farklı bir bilgi türü değil, dünyada farklı bir varoluş biçimidir.

Yeni "evet"ler bulmak istiyorsak, unutulmuş arzuları nasıl geri kazanacağımızı keşfedeceğiz. Sabit kategorilerin ötesine geçen farklı bir bilme biçimini nasıl yaratabileceğimizi inceleyebiliriz. Gerçeklikle ilişkimizi yenileyecek ve gerçekten önemli olanı yeniden göreceğiz. Kimin olduğumuzu ve çevremizde hangi "neligin" (bir

şeyin gerçekte ne olduğunun) dünyaya çıktığını yeniden soracağız. Bunu yapabilmek için farklı düşünmeyi öğreneceğiz.

Bu bağlamda felsefe bir karşı harekete dönüşür — akademik bir sistem olarak değil, bir yaşam biçimi, bir pratik olarak. Bu anlamda felsefe yapmak; duraklamak, formüllere ya da kurallara sığdırılamayan şeyi dinlemek ve yavaş, dikkatli ve açık yaşamayı pratik etmektir. Yalnızca doğru düşünmekle değil, hissetmekle, anlayışın sınırlarını tanımakla ve hayrete yetkinleşmekle ilgilidir. Bir tür öğrenilmiş bilgisizlik — bu bir başarısızlık değil, bilgeliğin başlangıcıdır. Bileliğin tam olarak kavrayamadığımız şeyde yattığı düşüncesi yeni değildir. Orta Çağ'da düşünürler insan aklını hem güçlü hem de sınırlı olarak tanımladı. Tam anlama talebinden vazgeçildiğinde daha derin bir dinleme biçiminin mümkün olduğunu savundular. Modernite öncesinin mistikleri, filozofları ve ilahiyatçıları çoğu zaman dünyadan insanın dışında değil içinde durduğu — ilişki içinde — yaşayan bir bütün olarak söz ettiler. Zamanının kurumsal iktidar kıyılarında yaşayan Mecklenburglu Magdalena gibi kadınlar, insan ile yaşayan dünya arasındaki bedensel, duygusal ve varoluşsal bağın derin bir kavrayışını dile getirdi ve cisimleştirdi. 15. yüzyıl filozofu ve ilahiyatçısı Nicolaus Cusanus, hiçbir şeyin sabit kalmadığı bir düşünce yapısı tanımladı; her şey üçlü bir hareketle birbiri içine akar: bir şey geride bırakılır, bir şey ileriye taşınır, yeni bir şey ortaya çıkar. Bu, mesafe ve ayrılık üzerine değil, varlık, özen ve sessizlik üzerine inşa edilmiş bir bilme biçimidir.

Dünyanın diğer bölgelerinde bu tür dünya görüşleri, modernliğin keskin tanımları ve sınıflandırmalarıyla hiçbir zaman koparılmadı — tanım, Latince de- (ayırarak) ve finire (sınır çizmek) sözcüklerinden gelir. Bazı yerli

kültürlerde diller, doğayı nesneler toplamı olarak — "ağaçlar," "hayvanlar," "hava" — değil, öznellik ve özerklikle donatılmış akrabalar olarak tanımlamayı sürdürür. Bazı dillerde "doğa" ile "kültür" arasında bir ayrım yoktur; çünkü böyle bir kopuş hiç yaşanmamıştır.

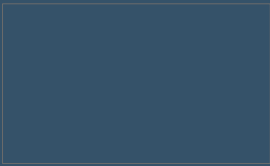
"Kuşun öttüğünü duyuyorum" demektense, "ses rüzgârla birlikte içimden geçiyor" diyebilen bir dil düşünelim. Böyle bir dil, insanı dünyanın karşısına yerleştirmez; onu dünyanın içinde, onunla temas hâlinde, onunla birlikte var olan bir canlı olarak kurar. Bu tür bir dilde — ve onun yansıttığı yaşam biçimlerinde — bugün yeniden keşfetmeye başladığımız bir yaşam felsefesi barınır: nostaljik bir romantizm olarak değil, kendini yeryüzünden koparmış bir kültüre zorunlu bir düzeltici olarak. Uzun süredir dünyanın edilgen nesnelerden oluştuğu varsayımıyla hareket ettik; doğayı bir kaynak, bir araç, bir engel ya da bir ham madde saydık.

Oysa bilim şimdi başka bir şeyi gün yüzüne çıkarıyor: birbiriyle iletişim kuran ormanlar, kıtalar boyunca ağlar örerek kararlar alan mantarlar, yas tutan, planlayan ve hatırlayan hayvanlar. Bu ışıktaki, doğa ile kültür arasındaki sınır bir hakikat olmaktan çok, sorgulanmayı bekleyen kültürel bir kurgu gibi görünür. Çünkü doğadan ayrı değiliz; doğanın ta kendisiyiz. Ağaçlarla aynı havayı soluruz, böceklerle aynı zeminde yürürüz; her an hem etkiler hem de etkileniriz. Bu birbirine bağlılığı kavramak yalnızca ekolojik hayatta kalmamız için değil, demokratik yaşam için de zorunludur; çünkü dünyadan ve birbirimizden kopuk yaşadığımızda demokrasi de yeşeremez.

Bu içgörü, farklı yaşama denemelerinde somut bir gerçekliğe dönüşebilir. Ama bunlar yalnızca pratik seçimler değil, aynı zamanda felsefi seçimlerdir: başka bir yaşamın nasıl olabileceğini sınamak, dünyaya komuta etmek yerine onu dinlemek için atılan adımlardır. Ve ruhları itibarıyla demokratiktirler, çünkü diyaloga, varoluş çeşitliliğine ve ortak sorumluluğa alan açarlar. Bu biçimde düşünmek aynı zamanda anlamadığımızı kabul etmek demektir; ötekinin öteki olarak kalmasına izin vermek — onu romantize etmek için değil, biricikliğini korumak için. Bu yalnızca diğer insanlara değil, diğer yaşam biçimlerine de uzanır: ağaçlara, hayvanlara, mantarlara, rüzgâra. Burada tanımak yalnızca bir bilme biçimi değildir; birlikte olmanın, varlığı paylaşmanın, tanımlama yoluyla yok etmeyi reddetmenin bir biçimidir.

Dünyada olmak bu nedenle büyük devrimlerle ilgili değildir. Yavaş bir harekettir: bir perspektif kayması, alımlayıcı bir dokunuş, yeniden gözden geçirilmiş bir ilişki. Bu anlamda felsefe süregelen bir pratiğe dönüşür — alçakgönüllülük, hayret ve sorumlulukla dünyayla karşılaşmak için kendimizi eğittiğimiz uyanık bir yaşama biçimine. Dışında durduğumuzu sandığımız şeyin yeniden bir parçası olmaya giden yoldur bu. Ve belki de demokrasi, en derin anlamında, tam da bunu çağırır: yalnızca haklar ve kurumlar değil, farklılığı, karşılıklı bağımlılığı ve özeni karşılayan varoluş biçimleri. Belki de farklı bir gelecek tam orada — pratikte, daha dikkatli yaşamaya yönelik sessiz girişimlerde — şekillenmeye başlar. İnsanların; hayvanlar, bitkiler ve bilinmez bir gelecekle birlikte yaşadığı anlamda demokratik olan bir gelecek.

D. EKLER

MANİFESTONUN YAKLAŞIMI VE GELİŞİMİ

Demokrasi aşkıyla

Katrin Kuhla, Konsorsiyum Yöneticisi

Demokrasi üzerine iki filozof CAN DO toplantılarında bir araya geldiğinde ne olur? Evet, bir CAN DO DEMOKRASİ projesi ve bir "Demokrasi Manifestosu" fikri doğar. Bu, manifestonun yazarları Florian Wenzel ve Åke Larsson'ın bir önceki CAN DO projesinin toplantılarında karşılaşmasıyla yaşandı. Bu fikir uluslararası CAN DO topluluğuna yayıldığında ne olur? Birlikte bir başvuru yazılır, ilk reddin ardından yeniden yazılır ve işte — ilk toplantılar hayata geçirilir ve manifesto basıma hazır hâle gelir.

CAN DO'nun yine bu denli yenilikçi ve güçlendirici yöntemlerin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi için bir üretim zemini işlevi görebilmiş olmasından büyük mutluluk duyuyoruz. Bu, Florian ve Åke'nin kararlılığı ve azmi sayesinde mümkün oldu; ancak İsveç, İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Almanya'dan tüm ortak ülkelerin katılımcılarının katkısı da bunun ayrılmaz bir parçasıydı. Genç Hayat'ın koordinatörü Çağdaş Özbakan, Hatay'da bize büyülmüş bir CAN DO toplantısı sundu; orada bu manifestonun fikir, yaklaşım ve yöntemlerinden bir kısmını geliştirebildik, test edebildik ve bütünleştirebildik. Arca di Noè'nin koordinatörü Sara Arlati ise ortak fikirlerimizi harika çizimlere dönüştürdü.

CAN DO'nun amacı, sosyal alanda çalışan eğitimcileri hem mesleki hem de kişisel düzeyde güçlendirmektir. Çalışmamızda demokrasi kaçınılmazdır; CAN DO'daki işimizi yapabilmek için hepimizin demokrasiye âşık olması gerekir. Demokrasiye duyulan bu sevginin artık harflere, bir manifestoya dönüştürülmüş olmasından duyduğum minneti dile getirmek istiyorum. Umarım bu manifesto, demokrasinin değerini anlamamıza, daha fazla demokrasiye ulaşmaya çalışmamıza ve demokrasi üzerinde çalışanlara destek olmamıza katkıda bulunur.

CAN DO yaklaşımı hakkında daha fazla bilgi için proje web sitesini ziyaret edin — orada CAN DO hakkında daha fazla yayın ve film bulacaksınız:

<http://www.candoempowerment.eu/startseite/>

- Alinsky, Saul David (1971) . Rules for Radicals: A Pragmatic Primer for Realistic Radicals. New York
- Applebaum, Anne (2024) . Autocracy, Inc. The dictators who want to run the world. New York
- Arendt, Hannah (1958) . The Human condition. Chicago
- Arendt, Hannah (1967) : Vita activa or On the Active Life. London
- Auernheimer, Georg (2012) . Einführung in die interkulturelle Pädagogik. (Introduction into intercultural pedagogics – *only available in German*). Darmstadt
- Bhabha, Homi K.(1994) . The location of culture. London
- Boal, Augusto (2019) . Theatre of the Oppressed. London
- Boger, Mai-Anh (2016) : The Trilemma of Anti-Racism. In: Dada, Anum / Kushal, Shweta (eds.) . Whiteness Interrogated. Oxford
- Bolten, Jürgen (2012) . Interkulturelle Kompetenz. (Intercultural competence – *only available in German*) . Erfurt
- Bornemark, Jonna. (2018) . Det omätbaras renässans: En uppgörelse med pedanternas världsherravälde. (The renaissance of the immeasurable: A reckoning with the world domination of pedants – *only available in Swedish*) . Stockholm
- Bornemark, Jonna (2025). Vrida Världen – De levande. (Turning the World – The Living – *only available in Swedish*) . Stockholm
- Carlsson Redell, Petra (2024) . Andligheten – marken. (Spirituality – the ground – *only available in Swedish*). Edinburgh
- Comtesse, Dagmar / Flügel-Martinsen, Oliver / Martinsen, Franziska / Nonhoff, Martin (eds.) (2020). Radikale Demokratietheorie. (Theory on Radical Democracy – *only available in German*) . Berlin
- Cooperrider, David L. / Whitney, Diana / Stavros, Jacqueline M. (2008) . Appreciative Inquiry Handbook: The First in a Series of AI Workbooks for Leaders of Change. 2nd edition. Chicago
- Council of Europe (2023). The Directorate General of Democracy and Human Dignity. Brussels: Council of Europe.
- Critchley, Simon (2013) . Infinitely Demanding. Ethics of Commitment, Politics of Resistance. London
- Darwin, Charles (2013) . The Descent of Man. Stansted
- Deleuze, Gilles / Guattari, Felix (1980) . A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia. London
- Deleuze, Gilles (1968) . Difference and Repetition. London
- Jacques Derrida (1992) . Force of Law: The Mystical Foundation of Authority. New York
- Derrida, Jacques (1994) . Specters of Marx. The State of the Debt, the Work of Mourning & the New International. London
- Derrida, Jacques (2005) . Rogues. Two essays on reason. Stanford
- Derrida, Jacques (2006) . Politics of Friendship. London
- Dewey, John (1916) . Democracy and Education. London
- Dewey, John (1927) . The Public and Its Problems. Athens, Ohio

- Dolphijn, Rick (2021). *The Philosophy of Matter: a Meditation*. London
- Domin, Hilde (1993). *Das Gedicht als Augenblick von Freiheit. Frankfurter Poetik-Vorlesungen*. (The poem as a moment of freedom. The Frankfurt poetry lectures – *only available in German*). Frankfurt am Main
- EIU (Economit Intelligence Unit) (2023). *Democracy Index 2023*. London. Accessible at: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>
- Eriksson, Ulf (2015). *Demokrations röst - Om litteraturens utopiska verkan* (The voice of democracy – On the utopian impact of literature – *only available in Swedish*). Uppsala
- European Community Organizing Network (ed.) (2012). *Handbook for citizen participation. Community organizing as a tool for activating citizen participation*. Brussels
- Flügel-Martinsen, Oliver (2021). *Kritik der Gegenwart. Politische Theorie als kritische Zeitdiagnose*. (Critique of the present. Political theory as a critical diagnosis of current times – *only available in German*). Bielefeld
- Friedrichs, Werner / Kierot, Lara / Lange, Dirk / Marchart, Oliver (eds.) (2025). *Radikale Demokratiebildung. Postfundamentale Streifzüge*. (Radical democracy learning. Post-foundational wanderings – *only available in German*). Wiesbaden
- Gorski, Paul C (2012). *Equity and social justice from the inside-out. Ten commitments from intercultural education*. In: Palaiologou, Nektaria / Dietz, Gunther (eds). *Mapping the broad field of multicultural and intercultural education worldwide*, p. 388-401. London
- Göttner-Abendrot, Heide (2013). *Matriarchal Societies. Studies on Indigenuos Cultures Across the Globe*. New York
- Han, Byung-Chul (2015). *The Burnout Society*. Stanford
- Han, Byung-Chal (2024). *The spirit of hope*. New York
- Handschuck, Sabine / Klawe, Willy Klawe (2004). *Interkulturelle Verständigung in der Sozialen Arbeit*. (Intercultural understanding in Social Work – *only available in German*). Weinheim
- Handschuck, Sabine / Schröer, Hubertus (2010). *Eigennamen in der interkulturellen Verständigung* (Proper names in intercultural understanding – *only available in German*). Augsburg
- Heitmeyer, Wilhelm (2024). *Authoritarian Temptations and Right-Wing Threat Alliance. The Crisis of Capitalist Societies in an Uncertain Future*. Cham
- Heringer, Anna (2024). *Form follows love. Building by intuition: from Bangladesh to Europe and Beyond*. Basel
- Hofstede, Geert (2010). *Cultures and organizations: software of the mind*. 3rd edition. London
- Hofstede, Geert (2003). *Culture's Consequences. Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. 2nd edition. London
- Illouz, Eva (2024). *Undemokratische Emotionen*. (Undemocratic Emotions – *only available in German*). Berlin
- Ingold, Tim (2021). *Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description*, Routledge
- Ingold, Tim (2022). *The Perception of the Environment: Essays on Livelihood, Dwelling and Skill*. London
- Ingold, Tim (2016). *Lines. A Brief History*. London
- Jameson, Frederic (1994). *The seeds of time*. New York

- Johnstone, Keith (1993). *Improvisation und Theater. (Improvisation and theatre – only available in German)*. Berlin
- Jullien, François (1998). *Un sage est sans idée: ou l'autre de la philosophie. (A sage is without ideas or: the other of philosophy – only available in French)*. Paris
- Kincheloe, Joe L. / Steinberg, Shirley R. (1997). *Changing multiculturalism*. Buckingham
- Laclau, Ernesto / Mouffe, Chantal (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London
- Lefort, Claude (1988). *Democracy and Political Theory*. Oxford.
- Legat, Alice (2008). *Walking stories; leaving footprints*. In: Vergunst, Jo Lee, / Ingold, Tim (eds.) (2008). *Ways of walking: Ethnography and practice on foot*, p. 35-49. London
- Levine, Peter (2013). *We are the ones we have been waiting for. The promise of civic renewal in America*. New York
- Yang, Liu (2014). *East meets West*. Mainz
- Marx, Karl / Engels, Frederick (1848). *Manifesto of the Communist Party*. Accessible at: <https://www.marxists.org/admin/books/manifesto/Manifesto.pdf>
- Mouffe, Chantal (ed.) (1992). *Dimensions of Radical Democracy: Pluralism, Citizenship, Community*. London.
- Mouffe, Chantal (2007). *On the political. Against the cosmopolitan illusion*. Frankfurt am Main
- Müller, Jan-Werner (2011). *Contesting Democracy: Political Ideas in Twentieth-Century Europe*. New Haven
- Müller, Jan-Werner (2017). *What is populism?* London
- Müller, Jan-Werner (2022). *Democracy Rules. Liberty, Equality, Uncertainty*. London
- Nancy, Jean-Luc (1991). *The inoperative community*. Minneapolis
- Ogbu, John U. (1995). *Understanding cultural diversity and learning*. In: Banks, James A. / McGee Banks, Cherry A. (1995). *Handbook of research on multicultural education*, p. 582-596. San Francisco
- OECD (ed.) (2002). *Definition and Selection of Competencies (DeSeCo): Theoretical and conceptual foundations*. Neuchatel
- OECD (ed.) (2005). *Definition and selection of key competencies. Summary*. Neuchatel
- Pascale, Richard / Sternin, Jerry / Sternin, Monique (2010). *The Power of Positive Deviance: How Unlikely Innovators Solve the World's Toughest Problems*. Harvard
- Pajnik, Mojca / Schwiertz, Helge / Della Porta, Donatella / Bernhardt, Franz / Ribač, Marko (eds.) (2025). *Framing Solidarities in Times of Multiple Crises: Social Movements across European Cities*. Cham
- Phillips, Louise G. (2018). *Walking with Ethico-Politico-Urban-Wonder*. In: Snepvangers, Kim /, Davis, Susan (eds.) (2018). *Embodied and Walking Pedagogies Engaging the Visual Domain*, p. 15-35). Champaign
- Ramey, Joshua. (2012). *The Hermetic Deleuze. Philosophy and Spiritual Ordeal*. London

- Rancière, Jacques (1998). Disagreement: Politics and Philosophy. Minneapolis
- Rancière, Jacques (2007). Hatred of Democracy. London
- Rancière, Jacques (2015). Dissensus. On Politics and Aesthetics. London
- Rogers, Carl (1977). On becoming a person. A Therapist's view of Psychotherapy. London
- Rosa, Hartmut. (2015). Social Acceleration. New York
- Rosa, Hartmut. (2020). The Uncontrollability of the World. Cambridge
- Ruch, Philipp (2019). Schluss mit der Geduld. Jeder kann etwas bewirken. Eine Anleitung für kompromisslose Demokratie. (Enough with patience. Everyone can make a difference. A guide to uncompromising democracy – *only available in German*). Munich
- Spuybroek, Lars. (2019). The Sympathy of Things: Ruskin and the Ecology of Design. London
- Spuybroek, Lars (2020). Grace and Gravity. Architectures of the Figure. London
- Sloterdijk, Peter (1988). Zur Welt kommen – zur Sprache kommen. Frankfurter Vorlesungen. (Being born – into the world, into language. The Frankfurt lectures – *only available in German*). Frankfurt am Main
- Tanizaki, Junichiro (2019). In Praise of Shadows. London
- UNESCO (2016). Global Education Monitoring Report. Education for people and planet: Create sustainable futures for all. Paris
- United Nations (2015). The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York
- Vigklas, Linos, Magos, Kostas, Alexopoulos, C. (2019). Walking together. Intercultural routes in the city of Volos. Volos
- Villegas, Ana M. / Lucas, Tamara (2002). Educating culturally responsive teachers. New York
- Wall Kimmerer, Robin (2013). Braiding Sweetgrass. London
- Wall Kimmerer, Robin (2021). Democracy of Species. London
- Weil, Simone (1949). The need for roots. Prelude to a Declaration of Obligations towards the Human Being. London
- Weil, Simone (1952): Gravity and Grace. New York
- Wenger, Etienne / McDermott, Richard / Snyder, William (2002): Cultivating communities of practice: a guide to managing knowledge. Boston
- Wittgenstein, Ludwig (1972). On Certainty. New York
- Wittgenstein, Ludwig (2009). Philosophical Investigations. Oxford
- World Health Organization (WHO) (2022). WHO European Framework for Action on Mental Health 2021-2025. Copenhagen

Demokrasi yaşama yakındır — öngörülemez, hareket hâlinde, bilinmeyende yön arayan.

Kendini, birbirine bağlı insanların çeşitli topluluğunda gösterir; değişen sularda ve rüzgârlarda yelken açar, geleceğe giden yaratıcı rotalar bulur.

Avrupa'da bu demokrasi gemisini durdurmaya yönelik pek çok girişim vardır. Teknokrasi, kapitalizm ve popülizm, denizciler topluluğunu ya otoriter hareketlere uymaya ya da özgürce açılmaktan dışlanmaya zorlamaya çalışan isimlerden yalnızca birkaçıdır. Sivil toplum ve onun yaratıcı, eleştirel potansiyeli, demokrasi için hayati önemi giderek artan bir değer olarak tanınmaktan alıkonulmaktadır. Krizler ve acil durumlar, demokrasinin ötesinde ivedi eylem çağrısı gibi görünür — oysa tam da bu, demokrasiye en çok ihtiyaç duyduğumuz andır.

Bu manifesto, demokrasinin olanaklarına ve güçlerine, Avrupalı olmanın ne anlama gelebileceğinin özündeki içkin değerlere taze bir bakış sunar. Uluslararası bir çabayla, Avrupa'da birlikte demokratik bir yaşamın nasıl yaşanabileceğine dair yaratıcı semboller, sözcükler ve ilham verici pratikler sunar. Küçük etkinlikler, demokrasiyi insan yaşamının ta kendisiyle kökten buluşturmanın potansiyelini deneyimlemeye davet eder.

Manifestoya katkı sunan katılımcılar - CAN DO buluşması, Hatay / Türkiye, Mayıs 2025